

Applied Economics Studies, Iran (AESI)

P. ISSN:2322-2530 & E. ISSN: 2322-472X

Journal Homepage: <https://aes.basu.ac.ir/>

Scientific Journal of Department of Economics, Faculty of Economic and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran.

Publisher: Bu-Ali Sina University. All rights reserved.

Copyright©2022, The Authors. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons.

Investigating the Impact of Financial Development Dimensions on Income Distribution with Emphasis on Tehran Stock Exchange Data

Mansouri, A.¹, Afghah, M.², Bavi, M.³

Type of Article: Research

<https://dx.doi.org/10.22084/AES.2022.25664.3394>

Received: 2022.01.24; Accepted: 2022.06.06

Pp: 223-258

Abstract

The main purpose of this study is to investigate the effect of financial development dimensions on income inequality. Studies show that domestic research on financial development usually uses a monetary index. However, the financial development index is a multidimensional concept that includes both monetary indicators and capital market components. Accordingly, in this study, using the data of companies listed on the Tehran Stock Exchange and combining it with provincial monetary statistics, various indicators of financial development, which include monetary and financial components, are created and distributed over income has been tested. For this purpose, panel data in the period 2010 to 2018 and the EGLS method (cross-sectional weight data based on fixed effects) is used. Indicators of financial access, financial depth, financial instability and financial liberalization have been used as dimensions of financial development. The variables of per capita income, inflation, free trade, geographical distance and government size have also been used as control variables. The results show that the variables of ratio of private credit to production, facilities granted to the private sector and the number of privately owned industrial workshops have a positive effect on the Gini coefficient and increase income inequality. Long-term changes in stock price fluctuations of selected companies have a negative impact and improve the distribution of income. The per capita production variable, the ratio of the province's budget to production and inflation increases income inequality and the ratio of total exports and imports to production and the per capita distance to the center reduce it.

Keywords: Financial Development, Panel Data, EGLS, Income Distribution, Iran.**JEL Classification:** O16, O15, C23.

1. Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran (Corresponding Author).

Email: sa.mansouri81@gmail.com

2. Associate Professor, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

3. M.S.c of Economics, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

Citations: Mansouri, S. A.; Afghah, S. M. & Bavi, M., (2023). "Investigating the Impact of Financial Development Dimensions on Income Distribution with Emphasis on Tehran Stock Exchange Data". *Journal of Applied Economics Studies in Iran*, 12(45): 223-258. (doi: 10.22084/aes.2022.25664.3394).

Homepage of this Article: https://aes.basu.ac.ir/article_4646.html?lang=en

1. Introduction

During the last decades, social and economic actions have increased in most countries and have caused income inequality. According to the OECD report, (2015), the gap between the poor and the rich has been at its highest level in the last 30 years (Chakroun, 2020). In 2015, the average income of the richest 10% of households in OECD countries was about 9.6 times higher than that of the poorest 10%; On the other hand, income inequality has decreased in several developing countries, but the gap between the rich and the poor remains (OECD, 2015). The stock market is vital for reducing the level of income inequality and creating social justice in the society due to the great role it plays in increasing capital accumulation through equipping and allocating savings. Considering the importance of financial development in the growth and development of countries as well as its impact on the macroeconomic sector, it is vital to know the different aspects of the development of financial markets that affect the distribution of income and also how they affect the real variables of the economy over time. Therefore, in this research, the main goal is to investigate the impact of financial development in different dimensions on income distribution. For this purpose, by using the panel data of the country's provinces (30 provinces) in the period from 2010 to 2018, the effect of financial development dimensions on the urban income inequality of the provinces has been discussed with an emphasis on the companies admitted to the Tehran Stock Exchange.

1. Materials and Methods (Financial Development indicators)

1-1. Financial access

Financial access can be seen as fair access to all financial services including money market and capital market. (Beck, Demirgüç-Kunt and Levine, 2008).

1-2. Financial depth

In the monetary and banking dictionary, financial deepening is defined as a situation where the speed of increasing financial assets is higher than the speed of increasing non-financial assets, which is considered synonymous with deepening financial assets. According to the studies of Levin (1991) and Bencivenga et al. (1995), more and more liquidity in the stock markets with lower transaction costs reduces the inhibiting factors in the field of investment in long-term projects, so companies turn to such projects more and this increases the demand. It becomes for the labor force and increasing the income growth of the poor during the increase of their wages can reduce inequality (Schwartz, 1995).

1-3. Financial stability

McKinnon (1973) and Shaw (1973) and King and Levin (1993) state that financial development and a stable financial system play a very important role in the economic performance of countries, which leads to economic growth (Schwartz, 1995).

1-4. Financial liberalization

McKinnon (1991) and Shaw (1973) pointed out the limitations caused by an ineffective financial system for economic development, as well as the benefits of financial liberalization for the economy in developing countries. They state that the main problem of developing economies is related to their whole economy and not just the financial part of the economies; So here, financial sector liberalization comes up as part of a broader set of reforms. Veen and yeginberg (1983) and Taylor (1983) state that the liberalization of the financial sector can actually hinder economic development.

4. Data

The course studied for the years 2010-2018 and for 30 provinces of the Iran, including the provinces of West Azerbaijan, East Azerbaijan, Ardabil, Bushehr, Chaharmahal Bakhtiari, Isfahan, Fars, Qazvin, Qom, Gilan, Golestan, Hamedan, Hormozgan, Ilam, Kerman, Kermanshah, Khorasan. South, Razavi Khorasan, North Khorasan, Khuzestan, Kohgiluyeh and Boyer Ahmad, Kurdistan, Lorestan, Central, Mazandaran, Semnan, Sistan Baluchistan, Tehran, Yazd and Zanjan.

5. Discussion

In order to test the model of Banerjee and Newman (1993) and Galor and Zeira (1993) that there is a relationship between financial development and income inequality, the econometric model presented by Zhang & Naceur (2019) is used:

$$Gini_{t,i} = \alpha + \lambda_1 FD_{t,i} + \lambda_2 Y_{t,i} + \lambda_3 FL_{t,i} + \lambda_4 GOV_{t,i} + \lambda_5 Trade_{i,t} + \lambda_6 PD_{i,t} + \varepsilon_{t,i}$$

The multidimensional index of financial development includes the following dimensions:

$$FD = (financial\ access, financial\ depth, stability, financial\ liberalization)$$

Based on the results of determining the type of model, considering that the integrated data model has been selected, and on the other hand, there is cross-sectional autocorrelation and cross-sectional variance heterogeneity, in order to solve these effects, the GLS method based on sections (EGLS-Cross section weight) is used. will be. Also, considering that the

problem of cross-sectional heterogeneity may be caused by random effects, using cross-sectional weights can solve this problem, in this case, after the test, you can use Limer's F test to investigate between two fixed or combined effects models. Therefore, again, this weighted estimation test is performed based on the section

6. Conclusion

- Increasing the number of access to banking facilities by the private sector increases the Gini coefficient and worsens inequality

- The ratio of the value of the facilities granted to the private sector to the gross production has a positive and significant effect on the urban Gini coefficient of the provinces during the study period.

- Increasing the ratio of the value of stock exchange transactions of selected companies to the gross output of the provinces leads to a decrease in the urban income inequality of the provinces.

- An increase in the long-term interest rate during the study period reduces the urban income inequality in the provinces.

- The increase in the number of private workshops has led to an increase in urban income inequality in the provinces.

- The increase in changes in the stock price fluctuations of selected companies in the provinces has led to the reduction of urban income inequality.

- An increase in this ratio leads to an increase in urban income inequality in the provinces.

- The variable of free trade, the ratio of total exports and imports to the gross domestic product of the provinces has a negative and significant effect on the urban Gini coefficient of the provinces.

- The increase in inflation in the provinces has led to an increase in income inequality in them.

- The per capita variable of distance from the center (Tehran) has a negative and significant effect on the urban Gini coefficient of the provinces; Therefore, according to the theory of the pole of growth and the penetration of development to the periphery, the per capita increase in the distance from the center has reduced income inequality.

Acknowledgments

We hereby express our gratitude to the Research Vice-Chancellor of Shahid Chamran University of Ahvaz, who helped the author in conducting this research.

فصلنامه علمی مطالعات اقتصادی کاربردی ایران

شاپای چاپی: ۲۵۳۰-۲۳۲۲؛ شاپای الکترونیکی: ۴۷۲X-۲۳۲۲

وبسایت نشریه: <https://aes.basu.ac.ir>

نشریه گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

بررسی تأثیر ابعاد توسعه مالی بر توزیع درآمد با تأکید بر داده‌های بورس اوراق بهادار تهران*

سید امین منصوری^۱، سید مرتضی افقه^۲، معصومه باوی^۳

نوع مقاله: پژوهشی

شناسه دیجیتال: <https://dx.doi.org/10.22084/AES.2022.25664.3394>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۶

صص: ۲۲۳-۲۵۸

چکیده

هدف اصلی در این تحقیق بررسی تأثیر ابعاد توسعه مالی بر نابرابری درآمد است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که تحقیق‌های داخلی در زمینه توسعه مالی معمولاً از یک شاخص پولی استفاده شده است. این درحالی است که شاخص توسعه مالی یک مفهوم چندبُعدی است که هم شاخص‌های پولی را دربر می‌گیرد و هم مؤلفه‌های بازار سرمایه را دربر دارد. بر این اساس در این تحقیق با استفاده از داده‌های شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و ترکیب آن با آمارهای پولی استانی، شاخص‌های مختلفی از توسعه مالی که دربر گیرنده مؤلفه‌های پولی و مالی است، ایجاد و بر توزیع درآمد آزمون شده است. بدین منظور از داده‌های تابلویی در دوره زمانی ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷ و از روش EGLS (داده‌های وزنی مقطعی بر پایه اثرات ثابت) استفاده می‌شود. شاخص‌های دسترسی مالی، عمق مالی، بی‌ثباتی مالی و آزادسازی مالی به عنوان ابعاد توسعه مالی استفاده شده‌اند؛ همچنین متغیرهای درآمد سرانه، تورم، تجارت آزاد، فاصله جغرافیایی و اندازه دولت به عنوان متغیر کنترلی استفاده شده است. نتایج حاکی از آن است که متغیرهای نسبت اعتبارات خصوصی به تولید، تسهیلات اعطایی به بخش خصوصی و تعداد کارگاه‌های صنعتی با مالکیت خصوصی تأثیر مثبت بر ضریب جینی داشته و موجب افزایش نابرابری درآمدی می‌شوند و متغیرهای نسبت ارزش معاملات بورس اوراق بهادار به تولید، نرخ بهره بلندمدت و تغییرات نوسانات قیمت سهام شرکت‌های منتخب تأثیر منفی داشته و موجب بهبود توزیع درآمد می‌شوند؛ متغیر تولید سرانه، نسبت بودجه استان به تولید و تورم موجب افزایش نابرابری درآمدی و نسبت مجموع صادرات و واردات به تولید و فاصله سرانه تا مرکز باعث کاهش آن می‌شوند.

کلیدواژگان: توسعه مالی، داده‌های تابلویی، EGLS، توزیع درآمد، ایران.

طبقه بندی JEL: O16, O15, C23.

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد «معصومه باوی» در رشته اقتصاد به راهنمایی «سید مرتضی افقه» و «سید امین منصوری» در دانشگاه شهید چمران اهواز است.

۱. استادیار گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول).

Email: sa.mansouri81@gmail.com

۲. دانشیار گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

Email: m.afghah@scu.ac.ir

۳. کارشناسی ارشد گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

Email: masomebavi8@gmail.com

ارجاع به مقاله: منصوری، سید امین؛ افقه، مرتضی؛ و باوی، معصومه، (۱۴۰۲). «بررسی تأثیر ابعاد توسعه مالی بر توزیع درآمد با تأکید بر داده‌های بورس اوراق بهادار تهران». مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، ۱۲(۴۵): ۲۲۳-۲۵۸. (doi: 10.22084/aes.2022.25664.3394).

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://aes.basu.ac.ir/article_4646.html?lang=fa

۱. مقدمه

طی دهه‌های اخیر، کنش‌های اجتماعی و اقتصادی در اکثر کشورها افزایش یافته و موجب ایجاد اختلاف طبقاتی و نابرابری درآمدی شده است؛ به گونه‌ای که براساس^۱ (OECD, 2015a)، شکاف بین فقرا و ثروتمندان در بالاترین سطح برای ۳۰ سال بوده است (محمد کاکرون^۲، ۲۰۱۹). در سال ۲۰۱۵م، متوسط درآمد ۱۰٪ ثروتمندترین خانوارها در کشورهای OECD در حدود ۹/۶ برابر بالاتر از ۱۰٪ فقیرترین گروه بود؛ از طرف دیگر، نابرابری درآمدی در چندین کشور در حال توسعه کاهش یافته اما شکاف بین فقیر و ثروتمند همچنان باقی مانده است (OECD, 2015a). توسعه نظام مالی یک توسعه چندبعدی است که فقط یکی از متغیرهای آن نظام بانکی می‌باشد و نمی‌توان به طور کامل آن را شاخص توسعه مالی دانست. باتوجه به اهمیت توسعه مالی در رشد و توسعه کشور و همچنین تأثیر آن بر بخش کلان اقتصاد، شناخت ابعاد متفاوت توسعه بازارهای مالی مؤثر بر توزیع درآمد و همچنین چگونگی اثرگذاری آن‌ها در طول زمان بر متغیرهای حقیقی اقتصاد امری حیاتی است. بازار بورس از طریق ایجاد یک فضای کارآمد و قابل اطمینان برای نقل و انتقال وجوه از طریق افزایش نقدینگی سهام و تقسیم ریسک بین سرمایه‌گذار و سرمایه‌پذیر باعث افزایش توان فعالیت بنگاه‌ها، رشد اقتصادی و به دنبال آن توزیع عادلانه درآمدها می‌شود. این بازار به دلیل نقش بزرگی که در افزایش انباشت سرمایه از طریق تجهیز و تخصیص پس‌اندازها دارد، برای کاهش سطح نابرابری درآمدها و ایجاد عدالت اجتماعی در جامعه حیاتی است. افراد از طریق بازار بورس پس‌اندازهایشان را در بخش‌های مختلف اقتصاد منتقل می‌کنند، اما چگونگی تخصیص این منابع به پروژه‌های پربازده، وظیفه یک بازار سهام کارآمد است. کاهش ریسک مربوط به نقدینگی سهام، تخصیص و تجهیز پس‌اندازها و متنوع‌سازی ریسک و تشویق به سرمایه‌گذاری نقش مهمی در توسعه بازار سهام و توزیع عادلانه درآمدها ایفا می‌کنند (مریدی و همکاران، ۱۳۹۹).

شواهد تجربی نشان می‌دهد که عمدتاً تحقیقاتی انجام شده توسعه مالی را در شاخص‌های پولی خلاصه می‌کنند؛ به عنوان مثال، اولین بار «لوین» و همکارانش (۲۰۰۳) از شاخص اعتبارات داخلی به تولید ناخالص داخلی به عنوان شاخص توسعه مالی استفاده کرد؛ بعد از آن تحقیقات «بک»، «درمیگو»، «کانت» و «لوین» نیز در همین راستا صورت گرفتند. در تحقیقات داخلی نیز «رفعت» و «جزی زاده» (۱۳۹۵)، «خسروشاهی» (۱۳۹۱)، «سالم» و «عربی‌ار محمدی» (۱۳۹۰) و بسیاری از تحقیقات دیگر از یک شاخص برای توسعه مالی استفاده کرده‌اند، اما نوآوری در این تحقیق استفاده از شاخص چندبعدی شامل: ابعاد دسترسی مالی^۳، عمق مالی^۴، بی‌ثبات مالی^۵ و آزادی‌سازی مالی^۶ است؛ بنابراین در این تحقیق هدف اصلی، بررسی تأثیر توسعه مالی در ابعاد مختلف بر توزیع درآمد است. برای این منظور با استفاده از داده‌های تابلویی استان‌های کشور (۳۰ استان) در دوره زمانی ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷، تأثیر ابعاد توسعه مالی بر نابرابری درآمدی شهری استان‌ها با تأکید بر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس

1. Organisation for Economic Co-operation and Development

2. Mohammad Chakroun

3. Financial access

4. Financial depth

5. Financial instability

6. Financial liberalization

اوراق بهادار تهران پرداخته شده است. بر این اساس در این تحقیق در ابتدا مبانی نظری و پیشینه مطالعات بررسی می‌شود، سپس در ادامه به بررسی داده‌ها و متغیرهای تحقیق بیان می‌شود و در نهایت برآورد مدل و نتیجه‌گیری ارائه می‌شود.

۲. مبانی نظری

«توسعه مالی» مفهومی است که بعد از اصطلاح سرکوب مالی در دهه ۷۰ مورد توجه بیشتری قرار گرفت. در سال‌های اوج «انقلاب کینزی»^۱ یعنی دهه ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰، اهمیت عوامل مالی در اقتصاد نادیده گرفته می‌شد. با تأثیر از کتب کینزی مبنی بر پس‌انداز اجباری، بیشتر کشورهای در حال توسعه، نرخ‌های بهره اسمی پایین و تورم بالایی را تجربه کردند که منجر به نرخ‌های بهره واقعی بسیار پایین یا منفی شد. علت اصلی نرخ‌های پس‌انداز پایین و توسعه نیافتگی بخش مالی را در این کشور می‌توان به محدودیت‌های مالی نسبت داد. بعد از آن در اوایل دهه ۱۹۷۰ دیدگاه سیاست‌های مالی محدود از سوی «مک کینون»^۲ (۱۹۷۳) و «شاو»^۳ (۱۹۷۳) به شدت مورد انتقاد قرار گرفت؛ به عبارتی نقش بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در تعیین ارزش ابزار مالی و فعالیت بیشتر سرمایه‌گذاران از طریق این ابزار اهمیت بیشتری پیدا کرد؛ اما هم‌اکنون نگاه اقتصاددانان طی ۵۰ سال اخیر، نسبت به اهمیت سیستم‌های مالی برای رشد اقتصادی به‌طور عجیب و انکارناپذیری تغییر پیدا کرده است. یکی از ابزار مهم برای مشارکت اقشار مختلف در اقتصاد، توسعه بخش مالی است که امکان دسترسی افراد کم‌درآمد به خدمات و اعتبارات مالی را افزایش می‌دهد و از این طریق شکاف طبقاتی را به حداقل می‌رساند (علمی و آریانی، ۱۳۹۲).

امروزه بازارهای مالی به علت نقش اساسی که در تأمین منابع از طریق پس‌اندازها در اقتصاد و هدایت آن‌ها به بخش مولد و تأمین مصارف و نیازهای سرمایه‌گذاری از اهمیت زیادی برخوردار هستند؛ بنابراین مطالعات زیادی در این زمینه صورت گرفته، اما به علت ابعاد متفاوتی که توسعه مالی دارد، هر کدام جنبه‌ای از این رابطه را بررسی می‌کنند. بک^۴ اعتقاد دارد که درک صحیح فرآیند توسعه در هر کشور نیازمند بررسی و تجزیه و تحلیل ارتباط بین توسعه مالی و توزیع درآمد است؛ زیرا توزیع درآمد متغیر مهمی است که بر پس‌اندازها، سرمایه‌گذاری‌ها، تصمیمات و سیاست‌گذاری‌های مهم، تأثیر می‌گذارد (بک و همکاران، ۲۰۰۴). در ارتباط با تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمدی در مطالعات اختلاف نظر وجود دارد؛ ولی در کل، اکثر بررسی‌ها تأثیر مثبت توسعه مالی از طریق افزایش دسترسی به خدمات مالی توسط دهک‌های پایین درآمدی را تأیید می‌کنند که نشان‌دهنده تأثیر بخش پولی بر توزیع

1. Kenzie
2. Mckinnon
3. Shaw
4. Back
5. Back et al.

درآمد می‌باشد (بک، درمیگو^۱، کانت^۲ و لوین^۳ و هونوهان^۴ و راجان و زینگلس^۵)، ولی درخصوص تأثیر توسعه بازار سهام بر توزیع درآمد مطالعات اندکی صورت گرفته است.

با بررسی تئوری‌های موجود در زمینه ارتباط بین متغیر توسعه مالی و نابرابری درآمد دو نظریه متفاوت وجود دارد؛ وجود رابطه خطی بین توسعه مالی و نابرابری توزیع درآمد، فرضیه «بانرجی» و «نیومن»^۶ (۱۹۷۳) و «گالور» و «زیرا»^۷ (۱۹۷۳)؛ و رابطه غیرخطی U معکوس بین توسعه مالی و نابرابری درآمدی، فرضیه «گرین‌وود» و «جیوانوویچ» (۱۹۹۰). در هر دو فرضیه، رابطه منفی بین توسعه مالی و نابرابری درآمدی پیش‌بینی می‌شود. درواقع بازارها و واسطه‌های مالی از طریق کاهش محدودیت‌های اعتباری و افزایش دسترسی به آن‌ها توسط گروه کم‌درآمد و همچنین افزایش کارایی بازار سرمایه از طریق افزایش نقدینگی سهام و کاهش ریسک مربوط به آن‌ها و تجهیز و هدایت پس‌اندازها برای سرمایه‌گذاری‌های مولد، منجر به کاهش اختلاف طبقاتی و بهبود توزیع درآمد می‌شوند. در ادامه به دو فرضیه ذکر شده پرداخته می‌شود.

۱-۲. فرضیه رابطه U معکوس گرین‌وود و جیوانوویچ

اولین بار «کوزنتس»^۸ (۱۹۵۵)، در یافتن عوامل مؤثر بر توزیع درآمد، رشد اقتصادی را مطرح و نظریه U وارون را ارائه نمود و پس از آن مطالعات فراوانی درخصوص این نظریه میان این دو متغیر صورت گرفت. در این نظریه راه‌حل پویایی در چارچوب یک مدل رشد درون‌زا، توسط گرین‌وود و جیوانوویچ (۱۹۹۰) که از پیشگامان این نظریه هستند، برای ارتباط میان توسعه مالی و نابرابری درآمدی ارائه شد؛ بدین صورت که با توسعه بازارها و واسطه‌های مالی، نابرابری درآمدی به شکل U معکوس تغییر خواهد کرد. اقتصادی را در نظر بگیرید که زنجیره‌ای از عوامل اقتصادی متمایز در دو دسته متفاوت (۰ و ۱) را دارد. در زمان t عامل اقتصادی تصمیم‌گیری خود را بر ثروت K_t اش مبتنی بر مصرف C_t و سرمایه‌گذاری I_t قرار می‌دهد؛ به گونه‌ای که: $K_t = C_t + I_t$. شرط جداکننده سازی مطلوبیت انتظاری یک عامل اقتصادی در طول زندگی اش به صورت زیر خواهد بود:

$$\text{Max } \{E(\sum_{t=0}^{\infty} \beta^t U(c_t))\} \quad \beta \in (0, 1) \quad (1)$$

نرخ تنزیل در رابطه فوق β می‌باشد. در این اقتصاد دو نوع تکنولوژی مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ اول، تولید مطمئن اما با بازده اندک که δ برای هر واحد سرمایه است؛ و دوم، تولیدی با ریسک بالاتر ولی در عوض با ارزش انتظاری بیشتر که می‌توان آن را به صورت یک شوک تکنولوژیکی مرکب به شکل $(\theta_t, \varepsilon_t)$ نشان داد. زمانی که $E(\varepsilon_t) = 0$ ، $\theta_t \in (\theta, \theta)$ شوک کلی را نشان می‌دهد و $\varepsilon_t \in (-\varepsilon, \varepsilon)$ شوک خاص است. علاوه بر آن فرض می‌شود که حد پایین شوک مرکب مثبت می‌باشد. توسعه واسطه‌گری مالی می‌تواند از طریق جمع‌آوری و تحلیل

1. Demircug

2. Kunt

3. Levin

4. Honohan

5. Rajan & Zingales

6. Banerjee and Newman

7. Galor and Zeira

8. Kuznets

اطلاعات مربوط به پروژه‌ها، مشکل کمبود اطلاعات در زمینه سرمایه‌گذاری‌های پر ریسک را حل کند و با پی بردن به میزان صحیح شوک کلی، بر آن غلبه نماید؛ علاوه بر آن توسعه بازارها و واسطه‌گری مالی می‌تواند شوک خاص ε_t را نیز از طریق توزیع مناسب ریسک هموار کند (سالمی و عربیار، ۱۳۹۰). طبق نظر «تون سند» (۱۹۷۸)، برای ورود به بازارهای مالی، هزینه ثابت q باید پرداخت شود؛ بنابراین با در نظر گرفتن این هزینه ورود، تمامی عوامل اقتصادی فوراً در بازار مالی وارد نمی‌شوند و مشارکت در بازار مالی مبتنی بر آن خواهد بود که حجم ثروت آن‌ها برای پوشش سطح اولیه هزینه ورود کافی باشد؛ با در نظر گرفتن این موضوع در یک دوره زمانی معین عوامل اقتصادی را می‌توان به دو گروه تقسیم‌بندی کرد؛ اول، عواملی که در حال حاضر در بازارهای مالی شراکت دارند؛ و دوم، عواملی که در حال حاضر در سیستم‌های مالی وارد نشده و مشارکت ندارند.

عوامل اقتصادی که در بازارهای مالی مشارکت ندارند، اگر تصمیم بگیرند که بخشی از پورتفولیوی خود Φ_t را در دوره زمانی t در یک پروژه پر ریسک سرمایه‌گذاری کنند، در این صورت سرمایه‌گذاری آن‌ها در ابتدای دوره $t+1$ به صورت رابطه زیر خواهد بود:

$$K_{t+1} = i_t \{ \Phi_t (\theta_t + \varepsilon_t) + (1 - \Phi_t) \delta \} \quad (2)$$

این رابطه به صورت ضمنی نشان‌دهنده آن است که ثروت افرادی که وارد بازارهای مالی نشدند، کاملاً تحت تأثیر ریسک مربوط به شوک خاص قرار دارد.

اما در خصوص عاملین اقتصادی که در بازارهای مالی مشارکت می‌کنند، آن‌ها به ازای هر واحد سرمایه‌گذاری، بهره آن $r(\theta_t)$ را در سیستم مالی دریافت می‌کنند. وظیفه واسطه‌گران مالی تخصیص منابع در پروژه‌های پر بازده با استفاده از جمع‌آوری اطلاعات بازار و تجزیه و تحلیل آن صورت می‌گیرد؛ بنابراین ثروت عامل اقتصادی که حجم سرمایه i_t را در زمان t در سیستم مالی سرمایه‌گذاری می‌کند، اکنون در دوره $t+1$ به صورت زیر خواهد بود:

$$K = i_t r(\theta_t) \quad (3)$$

با توجه به این رابطه، تابع بازگشت سرمایه تنها تحت تأثیر شوک کلی θ_t می‌باشد، چراکه واسطه‌های مالی شوک خاص ε_t را هموار می‌کنند.

اگر فرض کنیم که تابع ارزش عامل اقتصادی فعال در بازار مالی، عبارت $W(k)$ و تابع ارزش عامل اقتصادی خارج از بازار مالی، عبارت $V(k)$ باشد و همچنین تابع توزیع تجمعی θ ، $F(\theta)$ و تابع توزیع تجمعی ε ، $G(\varepsilon)$ باشد، در این صورت تابع حداکثرسازی مطلوبیت عامل اقتصادی خارج از بازار مالی برای تصمیم‌گیری بر سر سرمایه‌گذاری در دوره t به صورت رابطه زیر خواهد بود:

$$W(k_t) = \text{MAX} \left\{ U(k_t - i_t) + \beta \int \text{Max} [W(k_{t+1}), V(k_{t+1} - q)] dF(\theta_{t+1}) dG(\varepsilon_{t+1}) \right\} \quad (4)$$

Subject to: $k_{t+1} = i_t [(\Phi_t + \varepsilon_t) + (1 - \Phi_t) \delta]$

و رابطه فوق را برای عاملین اقتصادی فعال در بازار مالی می‌توان به صورت رابطه زیر تعریف کرد:

$$V(k_t) = \text{Max} \{ U(k_t - i_t) + \beta J \text{Max} [V(k_{t+1})] df(\theta_{t+1}) \} \quad (5)$$

$$\text{Subject to: } k_{t+1} = i_t r(\theta_t)$$

رابطه ۴، نشان دهنده آن است که تابع ارزش عامل اقتصادی فعال در بازار مالی برای هر حجمی از سرمایه‌گذاری k بیشتر است و V بدون وابستگی به W تعریف می‌شود. بدین گونه که $V(k) > W(k)$ خواهد بود. طبق این نظریه سرمایه K برای عاملین اقتصادی حاضر در بازار مالی قیمتی تر از افراد خارج از آن است و همین امر باعث می‌شود که یک فرد پس از ورود به یک بازار مالی هرگز از آن خارج نشود. در الگوی گرین‌وود و جواناویچ، یک رابطه پویا بین بخش مالی و نابرابری توزیع درآمد متصور می‌شود؛ به گونه‌ای که در سطوح اولیه توسعه، زمانی که واسطه‌های مالی توسعه‌یافتگی کمتری دارند، رشد اقتصادی به آهستگی افزایش می‌یابد. در سطح میانی توسعه که توسعه بخش مالی توسط طبقه ثروتمند افزایش می‌یابد (قسمت صعودی U معکوس) همگام با افزایش سرعت رشد اقتصادی، نابرابری درآمدی نیز افزایش می‌یابد و هنگامی که ساختار بازار مالی گسترده و توسعه‌یافته گردد، به گونه‌ای که دسترسی به خدمات و اعتبارات مالی توسط گروه کم‌درآمد افزایش یابد، میزان نابرابری درآمدی کاهش خواهد یافت و با ثبات می‌گردد؛ بنابراین (قسمت نزولی U معکوس) همراه با افزایش درآمد متوسط، ناشی از توسعه‌یافتگی کامل بازارهای مالی و واسطه‌گری و افزایش دسترسی به آن‌ها نابرابری درآمدی تمایل به کاهش و ثبات خواهد داشت.

۲-۲. فرضیه رابطه بانرجی و نیومن، و گالور و زیر

از پیشگامان این فرضیه می‌توان به «بنرجی» و «نیومن» (۱۹۹۳)، و «گالور» و «زیرا» (۱۹۹۳) اشاره کرد که رابطه منفی و خطی را بین توسعه مالی و نابرابری توزیع درآمد را به تصویر می‌کشند. آن‌ها یک الگوی پویای توزیع درآمد را برای اقتصادی که در آن سرمایه‌گذاری غیرقابل تمییز است، پیش‌بینی می‌کنند. طبق نظریه آن‌ها، افراد در دو دوره زندگی می‌کنند و ثروت آن‌ها از طریق ارث به یک‌دیگر می‌رسد. آن‌ها می‌توانند در هر دو دوره زندگی‌شان کارگر ساده باشند یا این که در دوره اول در سرمایه انسانی خود سرمایه‌گذاری کرده و در دوره دوم زندگی، به عنوان کارگر ماهر مشغول به فعالیت باشند. در این میان برای سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی و تبدیل به کارگر ماهر در دوره دوم زندگی، افراد باید هزینه آموزش را پرداخت کنند. اینجا می‌توان افراد را به دو گروه تقسیم کرد؛ گروهی که می‌توانند هزینه آموزش را پرداخت کرده و تبدیل به کارگر ماهر می‌شوند و در دوره دوم زندگی دستمزد کارگر ماهر را دریافت می‌کنند که اگر آن را W_S بنامیم فرض می‌شود که دستمزد کارگر ماهر نسبت به کارگر ساده بسیار بیشتر است. اگر دستمزد کارگر ساده W_U باشد در این صورت $(W_S >> W_U)$. این افراد طبقه ثروتمند جامعه را شکل می‌دهند؛ و اما آن دسته از افرادی که توانایی پوشش هزینه آموزش را ندارند، برای تبدیل به کارگر ماهر و دریافت دستمزد بیشتر و البته انتقال ثروت به نسل‌های بعدشان نیاز به قرض گرفتن دارند که بازارهای مالی می‌توانند این تسهیلات را با نرخ i در اختیار آن‌ها قرار دهند، که میزان نرخ i پرداختی برای این دسته افراد نسبت به نرخ بهره r در صورتی که خودشان قرض بدهند بیشتر است یعنی: $r < i$

اکنون اقتصادی را در نظر بگیرید که تنها یک کالای مصرفی را با به کار بردن دو نوع تکنولوژی مختلف، اولی با استفاده از مهارت افراد و دومی بدون نیاز به مهارت تولید می‌شود. فرض می‌شود که عامل اقتصادی با ثروت y که در دو دوره زندگی می‌کند، مقدار C را در دوره دوم مصرف کرده و مقدار b را به عنوان ارث برای فرزندانش باقی می‌گذارد؛ به گونه‌ای که: $b=y-c$ و جوه مورد نیاز برای سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی افراد نیز h نامیده می‌شود (هزینه آموزش). با در نظر گرفتن فروض فوق می‌توان تابع مطلوبیت افراد را به صورت $U=C^\alpha b^{1-\alpha}$ نشان داد که در این صورت تابع حداکثرسازی مطلوبیت آن‌ها با قید $y=c+b$ به صورت زیر خواهد بود:

$$U^* = \theta y \quad b^* = (1-a)y \quad (6)$$

که در آن $\theta = a^\alpha (1-a)^{1-\alpha}$ می‌باشد.

تابع مطلوبیت فردی که در آن سرمایه انسانی خود سرمایه‌گذاری نمی‌کند و ارثی به میزان X را در یافت می‌کند به صورت زیر خواهد بود:

$$U_u^*(x) = \theta[(x+W_u)(1+r)+W_u] \quad (7)$$

تابع مطلوبیت فرد ثروتمندی که میزان میراث دریافتی‌اش از میزان هزینه مورد نیاز برای آموزش بیشتر است، یعنی $(x \geq h)$ و سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی را انتخاب می‌کند، به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$U_{SI}^* = \theta[(x-h)(1-r)+W_s] \quad (8)$$

بر اساس رابطه (7) و (8) می‌توان گفت که افراد در صورتی سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی را انتخاب می‌کنند، اگر و تنها اگر $U_u^* \leq U_{SI}^*$ این شرط را به صورت زیر نیز می‌توان نوشت:

$$W_s - h(1-r)W_u(2+r) \quad (9)$$

برای افراد کم‌درآمدی که با ارثیه $x \leq h$ نمی‌توانند در سرمایه انسانی خود سرمایه‌گذاری کنند و مجبور به قرض گرفتن هستند، تابع مطلوبیت آن‌ها به صورت زیر خواهد بود:

$$U_{sb}^*(x) = \theta\{(x-h)(1+i)+W_s\} \quad (10)$$

طبق رابطه فوق، این افراد در صورتی هزینه تحصیل را متقبل می‌شوند، اگر و تنها اگر:

$$U_{sb}^* \geq U_u^* \quad (11)$$

طبق رابطه‌های (5) و (7) می‌توان شرط تابع فوق را به صورت زیر نوشت:

$$x \geq f = W(2+r) - W + h(1+t)/i+r \quad (12)$$

این رابطه نشان می‌دهد که افرادی که ارثیه کافی را دریافت می‌کنند یا قادر به پرداخت هزینه آموزش هستند، می‌توانند در سرمایه انسانی خود سرمایه‌گذاری کرده و تبدیل به کارگر ماهر شوند، ولی سایر افراد بدون مهارت باقی می‌مانند. اگر X_t نشان‌دهنده میزان ارثیه رسیده به فرد متولد شده در زمان t باشد، میزان ارث باقی‌مانده برای نسل‌های بعدی او را می‌توان به صورت زیر نشان داد:

$$\begin{aligned} b(x_t) &= (1-a)\{(x_t + w_t)(1+r) + w_u\} & \text{if } : x_t < f \\ b(x_t) &= (1-a)\{(x_t + h)(1+r) + w_s\} & \text{if } : f < x_t < h \\ b(x_t) &= (1-a)\{(x_t - h)(1-r) + w_s\} & \text{if } : x_t \geq h \end{aligned} \quad (13)$$

و اما نتایجی که می‌توان از این رابطه استخراج کرد، این است که توزیع اولیه ثروت در بلندمدت بر سطح درآمد مؤثر است و نابرابری توزیع درآمد از طریق ارث انتقال یافته میان نسل‌ها، ادامه‌دار و دائمی خواهد بود. ثروت انتقال یافته میان نسل‌ها در بلندمدت بین دو گروه افراد تقسیم می‌شود. گروهی پردرآمد که با سطح آموزش بالا تبدیل به کارگرهای با مهارت شده و دستمزد بیشتری دریافت می‌کنند و گروهی کم‌درآمد که با سطح آموزش پایین‌تر و دستمزد دریافتی کمتر می‌باشند. با گسترش واسطه‌های مالی و توسعه بازارهای مالی و افزایش دسترسی افراد کم‌درآمد به منابع مالی، به تدریج محدودیت‌های اعتباری که خانواده‌های کم‌درآمد با آن مواجه هستند، برداشته می‌شود و دسترسی آن‌ها به اعتبارات برای سرمایه‌گذاری بیشتر بر سرمایه انسانی خود افزایش می‌یابد که این امر به کاهش نابرابری درآمدی در بلندمدت کمک شایانی خواهد کرد (سالمی و عربیار، ۱۳۹۰).

۳. شاخص‌های توسعه مالی

۳-۱. دسترسی مالی

دسترسی مالی را می‌توان دسترسی عادلانه به کلیه خدمات مالی، اعم از بازار پول و بازار سرمایه دانست. شمول یا دسترسی مالی استفاده از خدمات مالی توسط افراد و بنگاه‌ها است. شمول مالی به افراد و مؤسسات این امکان را می‌دهد تا از فرصت‌های شغلی استفاده کنند، در آموزش خود سرمایه‌گذاری کنند، برای بازنشستگی پس‌انداز کنند و در برابر خطرات ایمن شوند. دسترسی به منابع مالی توانایی افراد یا شرکت‌ها برای به دست آوردن خدمات مالی، از جمله اعتبار، سپرده، پرداخت، بیمه و سایر خدمات مدیریت ریسک است. عدم دسترسی مالی دامنه خدمات و اعتبارات خانوارها و شرکت‌ها را محدود می‌کند. افراد فقیر و بنگاه‌های کوچک برای سرمایه‌گذاری در تحصیلات و مشاغل خود باید به ثروت شخصی یا منابع داخلی خود اعتماد کنند که این امر پتانسیل کامل آن‌ها را محدود می‌کند و منجر به چرخه نابرابری مداوم و کاهش رشد می‌شود. شواهد جمع‌آوری شده نشان داده است که دسترسی مالی از طریق تأمین اعتبار به مشاغل جدید به رشد شرکت‌ها کمک می‌کند. سرعت بخشیدن به رشد اقتصادی،

تشدید رقابت و همچنین افزایش تقاضا برای نیروی کار، به‌طور کلی برای اقتصاد مفید است. درآمد گروه‌های دهک پایین درآمدی معمولاً افزایش می‌یابد؛ بنابراین نابرابری درآمدی و فقر کاهش می‌یابد (بک و همکاران^۱، ۲۰۰۸).

۳-۲. عمق مالی

در فرهنگ‌نامه پولی و بانکی، تعمیق مالی به حالتی گفته می‌شود که سرعت افزایش دارایی‌های مالی بیش از سرعت افزایش دارایی‌های غیرمالی است که مترادف با تعمیق دارایی‌های مالی انگاشته شده است (خلعتبری، ۱۳۷۱). تعمیق مالی یکی از پیش‌شرط‌های رشد و توسعه اقتصادی کشورها تصور شده است. با توجه به گستردگی بازارهای مالی برای نشان دادن تعمیق مالی هر بخش از شاخص‌های مختلفی استفاده می‌شود که به‌نوبه خود عمق و ژرفای مالی آن بازار را منعکس می‌کنند. برای اولین بار لوین و همکارانش^۲ (۲۰۰۳) نسبت اعتبارات به بخش خصوصی نسبت به تولید ناخالص داخلی را به‌عنوان شاخص توسعه مالی به‌کار بردند. فرضیه‌ای که در استفاده از این شاخص پنهان شده آن است که سیستم مالی که اعتبارات بیشتری به شرکت‌های خصوصی می‌دهد، اصرار بیشتری برای اعمال کنترل شرکتی، تحقیق و بازرسی از شرکت‌ها، ارائه خدمات مدیریت ریسک، تجهیز پس‌اندازها و تسهیل معاملات دارند تا سیستم مالی که اعتبارات متمرکز خود را به دولت یا شرکت‌های تحت مالکیت دولت می‌پردازد؛ بنابراین این شاخص می‌تواند شاخص مناسبی از تعمیق توسعه مالی باشد، بدین معنا که هرچه سهم اعتبارات به بخش خصوصی افزایش یابد، توسعه مالی نیز بل طبع افزایش می‌یابد.

یکی از بازارهای مالی مهم که نقش مهمی در تأمین مالی و رشد اقتصادی دارد، بازار سهام است. یک بازار سهام عمیق بازاری است که در هنگام ایجاد تغییرات در قیمت سهام، حجم معاملات به‌میزان قابل توجهی افزایش می‌یابد؛ زیرا دارای نقدشوندگی بسیار بالا می‌باشند. برای اندازه‌گیری عمق بازار سهام از شاخص‌های زیادی استفاده می‌شود. یکی از این شاخص‌ها که در مطالعات داخلی کاربرد داشته، ارزش معاملات سهام به تولید ناخالص داخلی است. طبق مطالعات لوین (۱۹۹۱) و «اسمیت استار»^۳ (۱۹۹۵) نقدشوندگی هرچه بیشتر در بازارهای سهام دارای هزینه‌های پایین‌تر و معامله، سبب کاهش عوامل بازدارنده در زمینه سرمایه‌گذاری در پروژه‌های بلندمدت می‌شود؛ بنابراین شرکت‌ها بیشتر به این قبیل پروژه‌ها روی آورده و همین امر موجب افزایش تقاضا برای نیروی کار می‌شود و افزایش رشد درآمد فقرا طی افزایش دستمزدهایشان، می‌تواند سبب کاهش نابرابری گردد.

۳-۳. ثبات مالی

«فردیک میشکین»^۴ (۱۹۹۹)، بی‌ثباتی مالی را این‌گونه تعریف می‌کند: هنگامی که شوک‌های اقتصادی وارده بر اقتصاد با جریان اطلاعات بازار تداخل پیدا می‌کند، بی‌ثباتی مالی رخ می‌دهد، به‌گونه‌ای که این سیستم دیگر قادر به انجام وظایف خود مانند سوق دادن وجوه مالی به سمت سرمایه‌گذاری مولد نمی‌باشد. اتخاذ سیاست‌های پیشگیرانه برای مقابله با ریسک سیستماتیک در بخش مالی و ایجاد استحکام در مؤسسات مالی برای کاهش هزینه بحران‌های مالی، از عناصر اصلی بسته سیاستی ثبات مالی هستند. مک کینون (۱۹۷۳) و شاو (۱۹۷۳) و کینگ و

1. Beck, Demirgüç-Kunt and Levine

2. Levin et al.

3. Smith and Starr

4. Fredrick Mishckin

لوین (۱۹۹۳) بیان می‌کنند که توسعه مالی و سیستم مالی باثبات نقش بسیار مهمی در عملکرد اقتصادی کشورها ایفا می‌کند که منجر به رشد اقتصادی می‌شود. براساس این دیدگاه توسعه مالی باثبات، منجر به تخصیص بهتر منابع، تجهیز بخش پس انداز، کاهش ریسک و تسهیل در انجام معاملات می‌شود. آن‌ها بر این باور هستند که سیستم مالی باثبات استراتژی و مقدمه‌ای برای رسیدن به رشد اقتصادی است. بی‌ثباتی اثرات مخرب متعددی بر اقتصاد دارد. بی‌ثباتی در سطح قیمت‌های سهام، منجر به استنباط اشتباه در مورد بازدهی واقعی سرمایه‌گذاری آینده شود و این ممکن است که باعث عیب و نقص در تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاران و همچنین برای سیستم بانکی منجر به تصمیم‌گیری غلط در قرض‌دهی و استقراض، به خطر افتادن سبد وام بانک‌ها و افزایش ورشکستگی آن‌ها شود (شوارتز، ۱۹۹۵).

۳-۴. آزادسازی مالی

آزادسازی اقتصادی به معنای کم کردن محدودیت‌ها و مقررات دولتی در اقتصاد در قبال مشارکت بیشتر بخش خصوصی است. مک کینون (۱۹۹۱) و شاو (۱۹۷۳)، به محدودیت‌هایی که در اثر یک سیستم مالی غیرمؤثر برای توسعه اقتصادی به وجود می‌آیند و همچنین به منافی که آزادسازی مالی برای اقتصاد در کشورهای در حال توسعه دارد، اشاره کردند. آن‌ها بیان می‌کنند که مشکل اصلی اقتصادهای در حال توسعه به تمام اقتصاد آن‌ها مربوط می‌شود و نه فقط بخش مالی اقتصادها؛ بنابراین در اینجا، آزادسازی بخش مالی به عنوان بخشی از مجموعه اصلاحات گسترده‌تر مطرح می‌شود. دخالت دولت در بازارهای مالی، معمولاً به صورت کنترل نرخ بهره، لازم‌الاجرا بودن حفظ ذخایر بانکی یا دستورهای تخصیص اعتبار سخت‌گیرانه، از منابع مهم سرکوب مالی به شمار می‌روند. عدم قاطعیتی که از پراکندگی بازارهای مالی حاصل می‌شود، ظرفیت کارآفرینی را کاهش می‌دهد و افق زمانی سررسید را محدود می‌کند که خود منجر به پس‌اندازهای پست و فضای سرمایه‌گذاری نامناسب می‌شود؛ به طوری که رشد اقتصادی نیرومند غیرممکن می‌شود. اجماع نظر همگانی در مورد بی‌ضرر بودن اصلاحات بخش مالی برای فرآیند توسعه اقتصادی وجود ندارد، اکثر نظریه‌پردازان از جمله مک کینون (۱۹۷۳) در مورد ریسک‌های آزادسازی بخش مالی در شرایط نامناسب تأکید داشته‌اند؛ اما برخی مانند «دورنبوش» و «رینوسو»^۱ (۱۹۸۹)، در مورد منفعت آزادسازی مشکوک می‌باشند و برخی دیگر مانند نئوساختارگرایان (به طور مثال، ون و یجینبرگ^۲ (۱۹۸۳) و تیلور^۳ (۱۹۸۳)) بیان می‌کنند که آزادسازی بخش مالی می‌تواند در عمل مانع توسعه اقتصادی باشد. براساس دیدگاه نئوکلاسیک‌ها، آزادسازی مالی، پس‌انداز و تخصیص سرمایه را به سمت تولید بیشتر هدایت می‌کند؛ در نتیجه مقدار سرمایه فیزیکی و بهره‌وری افزایش و به دنبال آن رشد اقتصادی افزایش می‌یابد. رشد اقتصادی که به وسیله آزادسازی مالی ایجاد می‌شود می‌تواند موجب بهبود توزیع درآمد و کاهش فقر شود.

1. Darenboosh and Rinoso

2. Veen and yeginberg

3. Tilver

۴. پیشینه مطالعات تجربی

۴-۱. پیشینه مطالعات داخلی

«دهمدرده» و «شکری» (۱۳۸۹) به بررسی رابطه میان توسعه مالی و توزیع درآمد در ایران با استفاده از مدل خودرگرسیون با وقفه‌های توزیعی (ARDL) طی دوره زمانی ۱۳۵۲ تا ۱۳۸۵ پرداخته‌اند. نتایج مدل در بلندمدت نشان‌دهنده آن است که با توجه به ساختار اقتصاد ایران توسعه مالی نابرابری درآمدی را کاهش می‌دهد. ایشان از ضریب جینی به عنوان شاخص نابرابری درآمدی و از نسبت اعتبارات اعطایی به بخش خصوصی به GDP به عنوان شاخص توسعه مالی استفاده کرده‌اند.

«طیبنیا» و همکاران (۱۳۸۹)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمدی، مطالعه موردی کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا» به بررسی تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمدی در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا در دوره زمانی ۱۹۹۰-۲۰۰۵م. با استفاده از داده‌های پانل و اثبات رابطه خطی و معنی‌دار بین این دو متغیر پرداخته‌اند. بدین منظور، ابتدا الگوی توزیع درآمد را در این کشور مشخص کرده و سپس میزان تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمد را به دست آورده‌اند. نتایج حاکی از آن است که توسعه مالی در این کشورها باعث کاهش نابرابری درآمدی می‌شود و این تأثیرگذاری به اندازه‌هایی بوده که بتواند به کلی الگوی توزیع درآمد را متحول کند.

«قنبری» و همکاران (۱۳۹۰) به بررسی رابطه میان توسعه مالی و نابرابری درآمدی در ایران طی مقاله‌ای با عنوان «بررسی تأثیر توسعه مالی بر توزیع درآمد در ایران» طی دوره زمانی ۱۳۵۰-۱۳۸۵ ه.ش. با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم‌یافته (GMM) پرداخته‌اند. نتایج تجربی این تحقیق حاکی از آن است که رابطه مستقیم و منفی میان توسعه مالی و نابرابری درآمدی وجود دارد و شواهد کافی برای تأیید رابطه U معکوس بین توسعه مالی و نابرابری درآمدی در ایران موجود نیست.

«ابراهیمی» و «آل‌مراد» (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان: «توسعه بازارهای مالی و نابرابری درآمدی در ایران» به بررسی توسعه بازار پول بر توزیع درآمد در ایران و در دوره زمانی ۱۳۴۵-۱۳۸۵ و با استفاده از روش ARDL پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق حاکی از آن است که توسعه بازار پول در کوتاه‌مدت و بلندمدت باعث کاهش نابرابری درآمدی می‌شود. رشد اقتصادی و نرخ باسوادگی سبب کاهش نابرابری می‌شود؛ و اما تجارت آزاد رابطه مثبت با توزیع درآمد داشته است. در این مقاله توسعه بازار پول به عنوان ابزار سیاستی مهم و قدرتمند در جهت کاهش نابرابری درآمد معرفی شده که بر آن تأکید زیادی شده است.

«سالم» و «عربی‌ار محمدی» (۱۳۹۰) طی مقاله‌ای به بررسی رابطه میان توسعه مالی و توزیع درآمد در اقتصاد ایران با عنوان «بررسی رابطه توسعه مالی و توزیع درآمد در اقتصاد ایران» با استفاده از داده‌های سری زمانی سال‌های ۱۳۵۲-۱۳۸۶ به بازسنجی دو نظریه رقیب که اولی ناظر بر رابطه خطی و دومی ناظر بر وجود رابطه غیرخطی میان توسعه مالی و نابرابری درآمدی هستند، پرداخته‌اند. آن‌ها از دو متغیر متفاوت برای توسعه مالی، نخست نسبت نقدینگی به تولید ناخالص داخلی و دیگری، مولفه اصلی سه متغیر، نسبت نقدینگی به تولید ناخالص داخلی،

نسبت مانده اعتبارات اعطایی به بخش خصوصی از کل مانده اعتبارات اعطایی و نسبت ارزش معاملات بازار سهام از تولید ناخالص داخلی استفاده کرده‌اند. طبق نتایج تجربی این پژوهش، توسعه مالی رابطه منفی و معناداری با توزیع درآمد داشته است که این رابطه همسو با فرضیه گرین‌وود و جواناویچ (غیرخطی و U معکوس) است. همچنین همگام با افزایش درآمد سرانه، توزیع درآمد با نرخ منفی در حال افزایش بوده است.

«جبری خسروشاهی» و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعات خود اثر توسعه مالی بر توزیع درآمد را با استفاده از روش خود توضیح با وقفه‌های گسترده طی دوره زمانی ۱۳۵۲ تا ۱۳۸۷ آزموده‌اند. نتایج تحقیق آن‌ها حاکی از وجود رابطه مثبت و کاهنده بین توسعه مالی و ضریب جینی است و سرمایه انسانی و تورم بر ضریب جینی اثر مثبت داشته و ضرایب برآوردی در طول دوره مورد بررسی با ثبات بوده‌اند.

«صامتی» و «السادات سجادی» (۱۳۹۲)، در مقاله‌ای تحت عنوان «تأثیر توسعه مالی بر نابرابری توزیع درآمد: مطالعه مورد منتخبی از کشورهای در حال توسعه» به بررسی رابطه توسعه مالی و نابرابری درآمدی در ۱۱ کشور با سطح سرمایه انسانی متوسط و درآمد سرانه‌ای بالاتر از میانگین درآمد سرانه جهان با استفاده از داده‌های تابلویی برای دوره زمانی ۲۰۰۵-۱۹۸۴ پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق وجود رابطه خطی و منفی بین این دو متغیر را تأیید می‌کند.

«علمی» و «آریانی» (۱۳۹۲)، در مقاله‌ای تحت عنوان «رابطه بین توسعه مالی و نابرابری درآمدی در ایران» اثر توسعه مالی بر نابرابری درآمدی در ایران را با روش گشتاورهای تعمیم‌یافته و در دوره زمانی ۱۳۷۹-۱۳۸۵ بررسی کرده است. مدل با استفاده از روش داده‌های پانل پویا و ایستا برآورد شده است. نتایج این تخمین حاکی از آن است که متغیر جانشین توسعه مالی، عمق مالی و شاخص کارایی اثر معناداری بر نابرابری درآمدی استانی دارد که رابطه U معکوس کوزنتس را تأیید می‌کند و متغیر کنترل هزینه دولت برخلاف تورم اثر مستقیم بر نابرابری درآمدی دارد.

«شاه‌آبادی» و «امیری» (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت عنوان «تأثیر توسعه مالی بر فقر در کشورهای اسلامی گروه دی‌هشت» به بررسی توسعه مالی در کاهش فقر در کشورهای اسلامی عضو گروه دی هشت طی دوره زمانی ۱۹۹۰-۲۰۱۰ با استفاده از روش داده‌های ترکیبی نامتوازن پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق مبین آن است که به دلیل ساختار اقتصادی کشورهای مورد بررسی که وابسته به منافع حاصل از فروش منابع طبیعی دارند و همچنین توسعه مالی در این کشورها همسو با بسط بازارهای عوامل جدید تولید و نوآوری نیست، توسعه مالی بر فقر تأثیر معناداری ندارد و رشد درآمد برفقر تأثیر منفی و معناداری دارد. همچنین متغیر سرمایه انسانی به دلیل داشتن سهم بسیار اندک در جریان رشد اقتصادی در این کشورها تأثیر منفی و بی‌معنی برفقر دارد و متغیرهای آزادی اقتصادی و تورم برفقر تأثیر مثبت و معناداری دارند.

«حسینی» و «خزاعی» (۱۳۹۳) در مطالعه خود به بررسی رابطه میان توسعه مالی و فقر و نابرابری با عنوان «تأثیر توسعه مالی بر فقر و نابرابری در کشورهای عضو اکو» با استفاده از داده‌های پانل طی سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۱۱م. پرداخته‌اند. در این پژوهش، چهار مدل تخمین زده شده است که نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که در مدل

اول توسعه مالی با سرمایه‌گذاری خانوارهای کشورهای مورد مطالعه رابطه منفی دارد و در مدل دوم اعتبارات خصوصی به عنوان شاخص توسعه مالی بر شاخص توسعه انسانی اثر معکوس و منفی دارد. در مدل سوم نرخ با سودی خانوارها و میزان سرمایه‌گذاری آن‌ها با شاخص فقر در کشورهای مورد مطالعه رابطه مستقیم دارد. نتایج مدل چهارم نشان‌دهنده مثبت بودن شاخص ارزش افزوده صنایع به تولید سرانه برای کشورهای مورد بررسی و منفی بودن شاخص بخش تجارت خارجی بر تولید سرانه است.

«احمدی» و همکاران (۱۳۹۴)، در مطالعه‌ای تحت عنوان «بررسی تأثیر توسعه بازار مالی بر توزیع درآمد در منتخبی از کشورهای درحال توسعه (۲۰۱۲-۲۰۰۰)»، تأثیر توسعه مالی را بر نابرابری توزیع درآمد بررسی کرده‌اند. نتایج به دست آمده از این تحقیق رابطه مثبت و معنادار متغیر توسعه مالی و نابرابری توزیع درآمدی در کشورهای درحال توسعه تأیید می‌کند و رابطه U معکوس گرین‌وود و جوانوویچ (۱۹۹۰) در این کشورها با ارائه شواهد تأیید شده است.

«همایونی‌فر» و همکاران (۱۳۹۵)، در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمد در کشورهای منتخب اسلامی» به بررسی اثر توسعه مالی بر نابرابری درآمدی در منتخبی از کشورهای اسلامی و با استفاده از داده‌های پانل طی دوره زمانی ۱۹۹۴ تا ۲۰۱۱ م. پرداخته است. نتایج بعد از برآورد مدل حاکی از آن است که رابطه خطی و منفی بین هر دو بخش توسعه مالی (بانکی و غیربانکی) با ضریب جینی به عنوان معیار اندازه‌گیری نابرابری درآمدی وجود دارد و در این تحقیق متغیرهای کنترل، تورم اثر معکوس و تولید ناخالص داخلی اثر مستقیم بر نابرابری درآمدی دارد.

«رفعت‌زاده» و «جزی‌زاده» (۱۳۹۵)، در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی اثر توسعه مالی استانی بر توزیع درآمد استانی در ایران» تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمدی در استان‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۹۷-۱۳۹۰ م. و به کارگیری رگرسیون داده‌های تابلویی و با استفاده از نظریه گالور وزیرا مبنی بر وجود رابطه خطی، بررسی کرده‌اند. نتایج حاکی از آن است که گسترش واسطه‌های مالی تأثیر منفی و معنی‌دار بر نابرابری درآمدی در استان‌ها که با ضریب جینی اندازه‌گیری می‌شود، خواهد داشت.

«آذری‌کیان» و «دیزجی» (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی تأثیر توسعه مالی بر فقر در کشورهای درحال توسعه منتخب» به بررسی رابطه میان توسعه مالی و فقر در ۲۶ کشور منتخب درحال توسعه جهان طی دوره زمانی ۲۰۰۳-۲۰۱۲ م. و با به کارگیری مدل‌های تابلویی پرداخته‌اند. طبق نتایج مطالعه ایشان، بین توسعه مالی و فقر رابطه منفی وجود دارد؛ بدین معنا که با توسعه بازارهای مالی، فقر در سطح جهان کاهش می‌یابد. همچنین شاخص هزینه زندگی با شاخص فقر رابطه مثبت و نرخ باسواد و تولید ناخالص داخلی با فقر رابطه معکوس دارند.

«میرباقری‌هیر» و «شکوهی‌فرد» (۱۳۹۵) با مطالعه‌ای تحت عنوان «بررسی تطبیقی اثرات توسعه مالی بر توزیع درآمد و فقر در کشورهای منتخب اسلامی، رویکرد داده‌های تابلویی» به بررسی اثرات توسعه مالی بر توزیع درآمد و فقر در کشورهای منتخب اسلامی پرداخته‌اند. آن‌ها از ۱۵ کشور اسلامی طی دوره زمانی ۲۰۰۰-۲۰۱۴ م. با استفاده از داده‌های ترکیبی به آزمون فرضیه‌های تحقیق پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که افزایش توسعه مالی،

نابرابری درآمدی را در کشورهای مذکور کاهش داده است و همچنین اثر آن بر فقر مثبت بوده، بدین گونه که افزایش ۱٪ در شاخص توسعه مالی منجر به افزایش ۴٪ در هزینه مصرفی سرانه و کاهش فقر در این کشورها شده است.

«افشاری» و «بیکزاده» (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «توسعه مالی، نابرابری و فقر در ایران» به بررسی تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمدی و فقر در ایران طی دوره زمانی ۱۳۵۷-۱۳۹۴ ه.ش. و با استفاده از روش ARDL پرداخته‌اند. نتایج مطابق با نظریه U معکوس کوزنتس می‌باشد، بدین گونه که در بلندمدت توسعه مالی، افزایش درآمد سرانه و افزایش مخارج تأمین اجتماعی، فقر را کاهش می‌دهد و دلالت بر این دارد که توسعه مالی از طریق کاهش هزینه‌های واسطه‌گری مالی و افزایش کارایی سیستم مالی، می‌تواند منجر کاهش نابرابری درآمدی و فقر شود.

«اسدی» و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای با عنوان «تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمد شهری و روستایی در ایران: رویکرد GMM» به بررسی رابطه توسعه مالی و نابرابری درآمد شهری و روستایی در ۳۱ استان ایران و با استفاده از داده‌های تابلویی در دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ پرداخته‌اند. در این مطالعه برای توسعه مالی از شاخص اعتبارات اعطایی سیستم بانکی به بخش خصوصی به صورت درصدی از GDP استفاده شده است. نتایج تجربی حاکی از آن است که رابطه U معکوس گرین‌وود و جواناویچ بین دو متغیر توسعه مالی و توزیع درآمد تأیید شد و نظریه رابطه U معکوس کوزنتس در استان‌های ایران رد شد. مدل با استفاده از داده‌های پانل ایستا و پویا برآورد شده است. اندازه دولت (مخارج عمومی استان‌ها) به GDP تأثیر منفی بر نابرابری درآمدی خانوارهای شهری و روستایی دارد و سبب کاهش آن می‌شود.

«آهنگری» و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی استحکام اثر توسعه مالی بر فقر و نابرابری» به بررسی استحکام رابطه میان توسعه مالی بر فقر و نابرابری با یک رویکرد مقایسه‌ای بین کشورهای با درآمد بالا و بیشتر از متوسط و کشورهای با درآمد پایین و کمتر از متوسط برای ۴۹ کشور و طی دوره زمانی ۲۰۰۲-۲۰۱۲ پرداخته‌اند. بدین منظور از سه شاخص، اعتبارات بخش خصوصی، تعهدات نقدی و دارایی بانک مرکزی به عنوان شاخص توسعه مالی استفاده کرده‌اند. نتایج حاکی از آن است که در مدل‌های مربوط به شاخص فقر، حساسیت علامت و مقدار نتایج نسبت به نوع شاخص انتخابی توسعه مالی و استحکام نتایج آن‌ها نسبت به نوع نمونه انتخاب شده وجود داشته است. در رابطه با تخمین مدل مربوط به نابرابری درآمدی، فقط شاخص تعهدات نقدی از نظر علامت و معناداری نسبت به نوع نمونه انتخابی مستحکم بوده است که نشان‌دهنده اثر مثبت توسعه مالی بر کاهش نابرابری است و تأثیر سایر شاخص‌های توسعه مالی بر نابرابری نامعتبر است. در کل می‌توان نتیجه گرفت که با توجه به انتخاب کشورها از بین گروه‌های مختلف درآمدی و اثرگذاری توسعه مالی بر فقر و نابرابری، میزان و نوع اثرگذاری مبهم و شاخص انتخاب شده برای توسعه مالی بستگی دارد.

«رضاقلی‌زاده» و «آقایی» (۱۳۹۸)، در مطالعه‌ای با عنوان «توسعه مالی و نابرابری: مقایسه استان‌های توسعه‌یافته، کمتر توسعه‌یافته و توسعه‌نیافته در کشور ایران» رابطه بین توسعه مالی و توزیع درآمد را طی سال‌های

۹۴-۱۳۸۵ و با تکیه بر مدل های پانل پویا و تخمین زن گشتاورهای تعمیم یافته (GMM) مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج تحقیق آن‌ها حاکی از آن است که رابطه خطی و منفی بین توسعه مالی و نابرابری درآمدی در هر سه دسته استان‌های مورد بررسی تأیید شده است؛ همچنین میزان تأثیرگذاری توسعه مالی بر کاهش سطح نابرابری در استان‌ها، رابطه عکس با سطح توسعه یافتگی آن‌ها دارد؛ بدان معنا که این تأثیرگذاری در استان‌های توسعه نیافته بیشتر از دو گروه دیگر استان‌ها است؛ همچنین شواهد کافی برای اثبات رابطه U معکوس بین توسعه مالی و نابرابری در استان‌های ایران طی دوره مطالعه وجود ندارد.

«آذربایجان» و همکاران (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی اثر توسعه مالی بر سطح فقر: شواهدی از کشورهای عضو کنفرانس اسلامی» به بررسی رابطه توسعه مالی یا فقر در دوره زمانی ۲۰۱۵-۲۰۰۳ م. در کشورهای عضو کنفرانس اسلامی می‌پردازند. نتایج به دست آمده حاکی از وجود یک رابطه U معکوس بین توسعه مالی و سطح فقر می‌باشد، که بیشتر کشورهای مورد بررسی در قسمت صعودی این منحنی قرار می‌گیرند. تأثیر قوی‌تر توسعه مالی بر فقر در کشورهای با درآمد بالا، متوسط و کشورهایی که حاکمیت قانونی قوی دارند بیشتر است.

«نیکو قدم» و «ابوترابی» (۱۳۹۸)، در تحقیقی با عنوان «تأثیر تورم بر رابطه علی توسعه مالی-رشد اقتصادی در ایران» نشان دادند که علیت معکوس از رشد به برخی از شاخص‌های توسعه مالی، به دلیل نرخ‌های تورم بالا است. به علاوه، تورم پایدار بالا در ایران، علیت برخی دیگر از شاخص‌های توسعه مالی به سمت رشد اقتصادی را تضعیف می‌کند.

«مریدی» و همکاران (۱۳۹۹)، در مطالعه‌ای با عنوان «تأثیر توسعه بازار سهام بر دهک‌های بالا و پایین درآمدی» تأثیر بازار بورس را بر نابرابری درآمدی دهک‌های بالا و پایین طی دوره ۲۰۱۷-۲۰۰۱ م. و با استفاده از داده‌های تابلویی چندین کشور توسعه یافته و در حال توسعه بررسی کرده‌اند که نتایج آن در دو گروه کشور متفاوت است؛ بدین گونه که در کشورهای توسعه یافته توسعه بازار سهام نابرابری را افزایش، ولی در کشورهای در حال توسعه، توسعه بازار سهام نابرابری درآمدی را کاهش می‌دهد.

«توکلیان» و «صیامی عراقی» (۱۳۹۹)، در تحقیقی با عنوان «تعیین قاعده مالی برای دولت در اقتصاد ایران با استفاده از رویکرد الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی» نشان دادند که قاعده تراز بودجه می‌تواند با توجه به ساختار اقتصاد ایران به عنوان یک کشور صادرکننده نفت از عملکرد بهتری برخوردار باشد و تابع زیان سیاست‌گذار را حداقل نماید.

۲-۴. پیشینه مطالعات خارجی

مطالعات زیادی در زمینه ارتباط میان توسعه مالی و توزیع درآمد وجود دارد و همان‌طور که در نتایج سایر مطالعات داخلی بیان شد، اثر توسعه مالی بر توزیع درآمد مثبت بوده است. در مطالعات خارجی نیز اکثریت به این نتیجه رسیده‌اند که توسعه مالی سبب کاهش نابرابری درآمدی می‌شود. در ادامه به مهم‌ترین مطالعات خارجی در این زمینه پرداخته می‌شود.

«کلارک»^۱ و همکاران (۲۰۰۳)، در مطالعه‌ای تحت عنوان «اثر توسعه مالی بر توزیع درآمد در کشورهای درحال توسعه و توسعه یافته» در دوره زمانی ۱۹۹۵-۱۹۶۰م. و با استفاده از داده‌های پانل سنجیده‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها چنین بیان می‌کند که نابرابری در کشورهایی که بخش مالی توسعه یافته دارند پایین تر بوده و نابرابری درآمد همگام با توسعه و گسترش بازارها و واسطه‌های مالی کاهش می‌یابد. نتایج این تحقیق رابطه خطی قوی و معنادار بین توسعه مالی و نابرابری درآمد را براساس نظریه بانرجی و نیومن (۱۹۹۳) و گالور و زیرا (۱۹۹۳) تأیید می‌کند.

«بتینکورت»^۲ (۲۰۰۶) به بررسی رابطه توسعه مالی و نابرابری درآمدی در کشور برزیل در دهه ۸۰ و ۹۰ م. و با استفاده از روش پانل پرداخته است. نتایج تحقیق ایشان بعد از برآورد مدل حاکی از آن است که گسترش نهادهای مالی در این کشور می‌تواند تأثیر مثبت و معناداری بر توزیع درآمد داشته باشد؛ اما به گونه‌ای نبوده که افراد فقیر بتوانند از منافع توسعه مالی بهره‌مند شوند و دلیل آن می‌تواند موانع ورود فقرا به بازارهای مالی به علت افزایش تورم باشد. مهم‌ترین نتیجه در این مقاله آن است که، برای کاهش نابرابری بالای برزیل، بیشتر منابع مالی باید به سمت افراد فقیر هدایت شود؛ به گونه‌ای که بدون ایجاد انحرافی در بازدهی اقتصادی، منجر به افزایش رفاه اقتصادی گردد.

«انیوبی»^۳ و همکاران (۲۰۰۶) طی مطالعه‌ای به بررسی تأثیر توسعه مالی بر توزیع درآمد با استفاده از مدل پانل پویا و برای ۲۳ کشور آفریقایی پرداخته‌اند. روش برآورد مدل آن‌ها، روش گشتاورهای تعمیم یافته است. آن‌ها از ضریب جینی به عنوان شاخص اندازه‌گیری نابرابری درآمدی و متغیر وابسته و برای شاخص توسعه مالی از نسبت نقدینگی به GDP و نسبت دارایی‌های نقدی به GDP و نسبت اعتبارات اعطایی به بخش خصوصی به GDP استفاده کرده‌اند. متغیرهای توضیحی مورد استفاده در این مدل، تورم، سرمایه انسانی، درآمد سرانه و سهم ارزش افزوده صنعت به GDP می‌باشند. آن‌ها بعد از برآورد مدل به این نتیجه رسیدند که هم‌زمان با توسعه بازارهای مالی، نابرابری درآمدی کاهش می‌یابد، اما فرضیه U معکوس گرین‌وود و جواناویچ تأیید نشد. همچنین آن‌ها دریافتند که عامل آموزش تأثیر مثبت و معناداری بر توزیع درآمد در این کشورها ایجاد می‌کند.

«ریتاب»^۴ (۲۰۰۷) در مقاله‌ای با عنوان «توسعه مالی و رشد پایدار اقتصادی در بازارهای همگرایی منطقه‌ای» به بررسی رابطه توسعه بازارهای مالی و رشد اقتصادی برای هفت کشور خاورمیانه و شمال آفریقا در دوره زمانی ۲۰۰۶-۱۹۶۵م. پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از بین هفت کشور، در شش کشور، رشد و که بخش بانکی منجر به افزایش رشد اقتصادی می‌گردد؛ همچنین در سه کشور از این کشورها، رابطه رشد و توسعه بخش بانکی دوطرفه بوده و رشد اقتصادی نیز منجر به توسعه مالی می‌شود. او نشان داد که یک رابطه بلندمدت بین توسعه بخش بانکی و رشد اقتصادی در این کشورها وجود دارد، اما بعد از برآورد مدل و به دست آوردن نتایج، به این نتیجه رسید که در کوتاه‌مدت، توسعه بخش بانکی تأثیر قابل توجهی بر رشد اقتصادی این کشورها ندارد.

1. Clarke et al.

2. Betancourt

3. Anubi et al.

4. Ritab

«انگ»^۱ (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر توسعه مالی و آزادسازی مالی بر ضریب جینی با استفاده از داده‌های سری زمانی ۲۰۰۴-۱۹۵۱ م. و روش خودتوضیح با وقفه‌های گسترده برای نیم‌قرن در هند می‌پردازد. وی برای متغیر وابسته از ضریب جینی به‌عنوان شاخص اندازه‌گیری نابرابری درآمدی و برای متغیرهای کنترل، از درآمد سرانه حقیقی، شدت تجاری و نرخ تورم استفاده می‌کند. نتایج تحقیق بعد از برآورد نشان می‌دهد که توسعه مالی به کاهش نابرابری درآمدی کمک می‌کند. ولی آزادسازی مالی، نابرابری درآمدی را تشدید می‌کند. شدت تجارت تأثیر منفی و رشد اقتصادی و تورم تأثیر مثبتی بر ضریب جینی می‌گذارند.

«سکر»^۲ (۲۰۰۸) در مقاله‌ای با عنوان «توسعه مالی، رشد اقتصادی و نابرابری» ارتباط بین توسعه مالی و نابرابری را با استفاده از مدارک به‌دست آمده از آمریکای لاتین و کارائیب بررسی کرده است. او با استفاده از داده‌های پانل و روش مقطعی بین کشوری به این نتایج دست‌یافت که توسعه مالی برای رشد اقتصادی مهم و ضروری است. توسعه مالی از طریق رشد اقتصادی سریع و کاهش نابرابری منجر به کاهش فقر می‌شود.

«چاچ» و «واتکا»^۳ (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای با عنوان «توسعه مالی و نابرابری درآمدی» به بررسی رابطه میان توسعه مالی و نابرابری درآمدی در ۱۳۸ کشور در حال توسعه و توسعه‌یافته در دوره زمانی ۱۹۶۰-۲۰۰۸ م. و با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی می‌پردازد؛ اما نتایج تحقیق آن‌ها برخلاف تئوری‌های موجود بیان می‌کند که توسعه مالی منجر به افزایش نابرابری درآمدی می‌گردد.

«شهباز» و «اسلام» (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای تحت عنوان «توسعه مالی و توزیع درآمد در پاکستان» به بررسی رابطه میان توسعه مالی و توزیع درآمد طی دوره زمانی ۱۹۷۱-۲۰۰۵ م. و با استفاده از روش پانل و الگوی خود توضیح با وقفه‌های گسترده در کشور پاکستان پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آن‌ها حاکی از آن است که بی‌ثباتی مالی همراه با گسترش توسعه مالی منجر به افزایش نابرابری درآمدی می‌شود؛ همچنین رابطه U معکوس گرین‌وود و جوانوویچ بین توسعه مالی و نابرابری درآمدی به اثبات نرسید.

«کواندا ژنگ» و «رونگدا چن»^۴ (۲۰۱۵)، در مقاله‌ای با عنوان «توسعه مالی و نابرابری درآمدی در چین» با به‌کار بردن روش SVAR به بررسی رابطه توسعه مالی و نابرابری درآمدی در کشور چین در دوره زمانی ۲۰۱۳-۱۹۷۸ م. پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که رابطه U معکوس گرین‌وود جوانوویچ بین توسعه مالی و نابرابری درآمدی موجود می‌باشد. تسریع اصلاحات مالی با هدف ایجاد یک سیستم مالی مناسب به کاهش نابرابری درآمدی در چین کمک می‌کند.

«یونال سون» و «ونر کاسکن»^۵ (۲۰۱۶)، در مقاله‌ای تحت عنوان «آیا توسعه مالی نابرابری درآمدی را کاهش می‌دهد؟ شواهدی از کشورهای نوظهور» به بررسی رابطه توسعه بانک و بورس در کاهش نابرابری درآمدی و فقر

1. Aung

2. Sacker

3. Gath and Vyatka

4. Qunda Zhang & Rongda Chen

5. Unal Seven & Yener Coskun

با استفاده از روش داده‌های پانل پویا برای دوره زمانی ۲۰۱۱-۱۹۸۷م. و با توجه به تأثیرات جداگانه و هم‌زمان بانک‌ها و بورس اوراق بهادار پرداخته‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که اگرچه توسعه مالی موجب رشد اقتصادی می‌شود، ولی لزوماً به افراد درآمد پایین در کشورهای نوظهور سود نمی‌رساند. بدین صورت درمی‌یابیم که برای پیوند مالی و فقر هیچ بانک بورس و سهام نقش مهمی در کاهش فقر ندارد.

«جانگ» و «ویجوربرگ»^۱ (۲۰۱۹)، در مقاله‌ای تحت عنوان «توسعه مالی و نابرابری درآمدی در چین، تجزیه و تحلیل داده‌های خارجی» برای ارزیابی تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمدی در استان‌های چین طی سال‌های ۱۹۹۸-۲۰۱۴م. از طریق تکنیک‌های مدل‌سازی وابستگی مکانی استفاده می‌کنند. آن‌ها از ۲۹ واحد اداری برای تأمین یک مدل مکانی نابرابری درآمدی استفاده می‌کنند. برای تخمین مدل از پانل دیتای فضایی استفاده شده و نتایج آن نشان می‌دهد که توسعه مالی نابرابری درآمدی در چین را کاهش می‌دهد. علاوه بر آن برآورد همبستگی مکانی قابل توجهی در مدت‌زمان آشفتگی ظاهر شده که نشان‌دهنده اصلاحات غیرقابل اندازه‌گیری یا تأثیرات سیاسی است.

«چيو» و «لی»^۲ (۲۰۱۹)، در مقاله‌ای تحت عنوان «توسعه مالی، نابرابری درآمدی و ریسک کشور» به بررسی تأثیرات غیرخطی توسعه مالی و ریسک‌های کشور بر نابرابری درآمدی هنگام وقوع تغییرات در منابع کشور می‌پردازند. نمونه‌ای از ۵۹ کشور طی دوره زمانی ۲۰۱۵-۱۹۸۵م. و با استفاده از روش پانل پویا نشان‌دهنده روابط مختلف بین توسعه مالی، نابرابری درآمدی و ریسک کشورها با توجه به درجات مختلف ریسک در این کشورها می‌باشد. شواهدی از گسترش نابرابری در محیط‌های سیاسی ناپایدار اقتصادی و مالی یافته شده است. در کشورهایی با درآمد بالا که محیط اقتصادی پایداری دارند، پیشرفت مالی و اقتصادی می‌تواند نابرابری درآمدی را کاهش می‌دهد. علاوه بر آن بین توسعه مالی و نابرابری درآمدی در کشورهای کم‌درآمد رابطه مثبت و معقولی یافت شده است.

«محمد کاکرون»^۳ (۲۰۱۹)، به دنبال اثبات وجود رابطه غیرخطی میان توسعه مالی و نابرابری درآمدی با استفاده از داده‌های پانل برای ۶۰ کشور در حال توسعه و توسعه یافته می‌باشد که نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که فرضیه گرین‌وود و جواناویچ در مورد رابطه U معکوس بین توسعه بازار سهام و نابرابری درآمدی وجود ندارد، اما این رابطه بین بخش بانکی و نابرابری به اثبات رسید، علاوه بر آن برآوردها منجر به نتایج غیرقطعی در رابطه با تأثیر توسعه بازار سهام در توزیع درآمد کشورهای دارای درآمد متوسط و پایین‌تر می‌شود. همچنین کشورهای دارای رژیم‌های مالی ضعیف وزن بازار سهام سبک بوده و سهم آن در توزیع درآمد ناچیز است؛ در حالی که کشورهای با رژیم قوی‌تر، توسعه بازار سهام منجر به نابرابری بیشتری می‌شود. در این مطالعه فرض شده که اثر توسعه مالی بر توزیع درآمد به درجه توسعه یافتگی سیستم مالی کشور بستگی دارد.

1. Jung & Vijverberg

2. Chiu & Lee

3. Mohammad Kackron

«کایا» و «شیجین»^۱ (۲۰۲۰)، در مقاله‌ای تحت عنوان «توسعه اقتصادی، توسعه مالی و نابرابری درآمدی» به بررسی ارتباط بین توسعه اقتصادی و توسعه مالی و نابرابری درآمدی با توجه فرضیه کوزنتس، گرین‌وود جوانوویچ و مشخصات جدید بایاردی و مورانا^۲ و با استفاده از مدل‌های تخمین پانل برای ۸۵ کشور متشکل از ۲۸ کشور با درآمد بالا و ۴۱ کشور با درآمد متوسط و ۱۶ کشور با درآمد پایین برای دوره زمانی ۲۰۱۴-۱۹۸۴ م. پرداخته‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که هیچ مدرک مشخصی برای حمایت از گذاره توسعه اقتصادی همراه با رشد مالی وجود ندارد که بتواند مشکل نابرابری درآمدی را کاهش دهد؛ و همچنین در بسیاری از کشورهای با درآمد بالا و پیشرفته که دارای رشد بالایی هستند، از مزایای توسعه مالی برخوردار نیستند.

۵. داده‌ها و متغیرهای تحقیق

هدف تحقیق حاضر بررسی و تحلیل همبستگی و تعیین نوع رابطه میان توسعه مالی و توزیع درآمد در استان‌های ایران است و از آمار استنباطی برای تجزیه و تحلیل روابط استفاده می‌کند و از لحاظ نوع، روش تحلیل پس از وقوع مبتنی بر داده‌های موجود (ثانویه) است. اطلاعات مورد نیاز به صورت کتابخانه‌ای و اینترنتی از طریق کتب، مقالات، آمارنامه‌ها، اسناد و مدارک، فایل‌های الکترونیکی از پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر همچون: بانک مرکزی، مرکز آمار، وزارت دارایی و اقتصاد، سالنامه‌های استانی و سایت سازمان بورس اوراق بهادار تهران جمع‌آوری شده است. با توجه به پانل بودن داده‌های تحقیق، دوره مورد مطالعه برای سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۸۹ م. و برای ۳۰ استان کشور شامل: استان‌های آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی، اردبیل، بوشهر، چهارمحال و بختیاری، اصفهان، فارس، قزوین، قم، گیلان، گلستان، همدان، هرمزگان، ایلام، کرمان، کرمانشاه، خراسان جنوبی، خراسان رضوی، خراسان شمالی، خوزستان، کهگیلویه و بویر احمد، کردستان، لرستان، مرکزی، مازندران، سمنان، سیستان و بلوچستان، تهران، یزد و زنجان می‌باشد.

هر کدام از متغیرهای توسعه که بدان اشاره شد دارای دیتاهای خاص به خود هستند که شرح کامل آن‌ها همراه با منبع در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۱. آمار و متغیرهای تحقیق

Table 1. Research statistics and variables

نماد متغیر	نام متغیر	شرح متغیر	منبع
Gini	Gini coefficient	ضریب جینی به عنوان شاخص اندازه‌گیری نابرابری توزیع درآمد (درصد)	سایت مرکز آمار ایران به آدرس درگاه ملی آمار: https://www.amar.org.ir
Y	GDP per capita	تولید ناخالص داخلی سرانه (میلیون ریال)	مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان‌ها، فصل حساب‌های ملی و جمعیت

1. Kaiya & Shijin

2. Bayardi & Morana

مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان‌ها، فصل شاخص‌های قیمت	تورم به عنوان شاخص اندازه‌گیری تغییرات قیمت (شاخص کل قیمت کالا و خدمات مصرف‌کننده) (درصد)	Inflation	FL
مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان‌ها، فصل بودجه	مخارج عمومی دولت (بودجه استان) به تولید ناخالص داخلی (درصد)	SIZE_GOVERNMENT	GOV
سایت وزارت اقتصاد و دارایی به آدرس: https://databank.mefa.ir/data	نسبت مجموع صادرات و واردات به تولید ناخالص داخلی $X + M/GDP$ (هزار دلار)	free trade	trade
مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان‌ها، بازارهای مالی	تعداد اعتبارات به بخش خصوصی (بر حسب ۱۰۰۰ مورد)	Number of private credits per thousand items	FD access
سایت سازمان بورس اوراق بهادار تهران به آدرس: http://www.tsetmc.com	ارزش معامله شده از ۱۰ شرکت برتر به کل ارزش معاملاتی کشور (میلیون ریال)	Value traded in top 10 trading companies	FD access2
مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان‌ها، بازارهای مالی	اعتبار خصوصی بانک‌ها به تولید ناخالص داخلی (میلیون ریال)	Private credit to GDP	FD depth1
سایت سازمان بورس اوراق بهادار تهران به آدرس: http://www.tsetmc.com	ارزش کل معاملات بورس اوراق بهادار به تولید ناخالص داخلی (میلیون ریال)	Stock market total value traded to GDP	FD depth2
سایت سازمان بورس اوراق بهادار تهران به آدرس: http://www.tsetmc.com	نوسانات شاخص قیمت سهام (انحراف معیار دوره یک ماهه) (درصد)	Volatility of stock price index	FD Stability
بانک مرکزی ایران به آدرس: https://www.cbi.ir	نرخ بهره بلندمدت (درصد)	Long-term interest rates	FD Liberalization1
مرکز آمار ایران، بخش صنعت	خصوصی سازی، تعداد کارگاه‌های صنعتی خصوصی (کارگاه‌های صنعتی ۵۰ نفر و بیشتر)	Privatization	FD liberalization2
مرکز آمار	فاصله از مرکز (پایتخت) کشور نسبت به جمعیت (بر حسب کیلومتر نفر)	Per capita distance to the center	PD

به منظور آزمون از مدل بانرجی و نیومن (۱۹۹۳) و گالور و زیبرا (۱۹۹۳) مبنی بر وجود رابطه بین توسعه مالی و نابرابری درآمدی از مدل اقتصادسنجی ارائه شده توسط «ژانگ» و «ناصر»^۱ (۲۰۱۹) استفاده می‌شود:

$$Gini_{t,i} = \alpha + \lambda_1 FD_{t,i} + \lambda_2 Y_{t,i} + \lambda_3 FL_{t,i} + \lambda_4 GOV_{t,i} + \lambda_5 Trade_{t,i} + \lambda_6 PD_{t,i} + \varepsilon_{t,i} \quad (14)$$

شاخص چندبعدی توسعه مالی شامل ابعاد زیر می‌باشد:

$$FD = (\text{financial access, financial depth, stability, financial liberalization})$$

پیش از برآورد مدل لازم است برخی آزمون‌ها بر روی داده‌ها انجام شود تا مدل به روش مناسب‌تری تخمین زده شود.

۶. تخمین و برآورد مدل

۶-۱. نتایج آزمون‌های مانایی

اولین آزمونی که لازم است برای تک‌تک متغیرها انجام شود، آزمون مانایی است تا علاوه بر تشخیص نوع روش تخمین، از بروز مشکل رگرسیون کاذب جلوگیری شود. بعد از بررسی کردن مدل، رابطه با عرض از مبدأ و بدون روند برای آزمون‌های مانایی تأیید شد. نتایج آزمون‌های مانایی در جدول ۲ ارائه شده است:

جدول ۲. بررسی آزمون مانایی

Table 2. Result of stationary test

متغیر	آزمون ریشه واحد IPS	آزمون ریشه واحد ADF	آزمون ریشه واحد PP	نتیجه
Gini	-	۵۱/۲۴۷۶ (۰/۷۸۲۳)	۶۱/۸۴۱۳ (۰/۴۱۰۲)	I(0)
FD depth1	-۲/۵۴۸۹۸*** (۰/۰۰۵۴)	۱۰/۱۳۴۹*** (۰/۰۰۰۷)	۱۰۶/۳۷۰*** (۰/۰۰۰۲)	I(0)
FD depth2	-۴/۶۳۷۱۵*** (۰/۰۰۰۰)	۱۲۰/۹۲۱*** (۰/۰۰۰۰)	۱۲۲/۳۱۸*** (۰/۰۰۰۰)	I(0)
FD accass	-۳/۹۲۰۸۲*** (۰/۰۰۰۰)	۱۱۹/۳۱۸*** (۰/۰۰۰۰)	۱۱۴/۶۵۵*** (۰/۰۰۰۰)	I(0)
FD stability	-۱/۵۴۹۳۷* (۰/۰۶۰۶)	۹۶/۲۷۸۹*** (۰/۰۰۲۱)	۱۹۰/۶۴۷*** (۰/۰۰۰۰)	I(0)
FD liberalization1	-۳/۷۱۷۳۵*** (۰/۰۰۰۱)	۱۰۷/۴۷۵*** (۰/۰۰۰۲)	۱۰۷/۴۷۵*** (۰/۰۰۰۲)	I(0)
FD liberalization2	-۳/۱۸۲۸۵*** (۰/۰۰۰۷)	۱۰۰/۷۹۸*** (۰/۰۰۰۸)	۱۰۳/۸۴۸*** (۰/۰۰۰۴)	I(0)
Y	-۲/۰۴۵۶۱** (۰/۰۲۰۴)	۸۶/۶۷۶۴** (۰/۰۱۳۷)	۱۲۴/۱۷۱*** (۰/۰۰۰۰)	I(0)
fl	۹۴/۴۴۱***	۱۴۶/۳۸۶***	-	I(0)

¹. Zhang & Naceur

	(۰/۰۰۳۰)	(۰/۰۰۰۰)		
<i>GOV</i>	-۶/۹۲۱۶۳*** (۰/۰۰۰۰)	۱۶۴/۱۲۷*** (۰/۰۰۰۰)	۱۳۵/۳۸۱*** (۰/۰۰۰۰)	I(0)
<i>Trade</i>	-۱/۸۱۳۹۷** (۰/۰۳۴۸)	۸۷/۲۳۱۴*** (۰/۰۰۷۸)	۲۷۷/۹۴۲*** (۰/۰۰۰۰)	I(0)
<i>PD</i>	۰/۲۹۱۱۷ (۰/۶۱۴۵)	۸۴/۸۰۴۲** (۰/۰۱۹۲)	۱۰۸/۹۶۳*** (۰/۰۰۰۱)	I(0)

*. اعداد داخل پرانتز نشان دهنده ارزش احتمال هستند و **، *** به ترتیب نشان دهنده معناداری متغیر در سطح ۱٪ و ۵٪ و ۱۰٪ است.
منبع: نتایج تحقیق.

باتوجه به جدول بالا مشاهده می شود که تمام متغیرهای مدل باتوجه به ارزش احتمال آن ها در همه یا برخی از آزمون های مانایی، مانا بوده اند؛ بنابراین فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود ریشه واحد قبول شده و متغیرها مانا هستند.

۲-۶. نتایج آزمون های تشخیص مدل

مرحله اول: آزمون های بررسی تعیین مدل بین مدل اثرات تصادفی و تلفیقی

ابتدا برای تعیین مدل و انتخاب بین مدل های با اثر تصادفی و تلفیقی آزمون های مربوطه انجام شده که نتایج آن ها در جدول ۳ ارائه شده است:

جدول ۳. نتایج بررسی آزمون های تشخیصی بین مدل اثرات تصادفی و تلفیقی

Table 3. The results of examining the diagnostic tests between the random and pooled effects models

نوع آزمون	عرض از مبدأ	روند	عرض از مبدأ و روند	نتیجه
آزمون هوندا	۷/۸۸۹۱۲۳ (۰/۰۰۰۰)	۲/۰۷۲۷۹۸ (۰/۰۱۹۱)	۷/۰۴۴۱۴۲ (۰/۰۰۰۰)	تابلویی با اثر تصادفی
آزمون کینگ هو	۷/۸۸۹۱۲۳ (۰/۰۰۰۰)	۲/۰۷۲۷۹۸ (۰/۰۱۹۱)	۵/۲۸۸۳۲۶ (۰/۰۰۰۰)	تابلویی با اثر تصادفی
آزمون استاندارد هوندا	۹/۱۵۲۰۶۵ (۰/۰۰۰۰)	۴/۲۰۵۰۵۵ (۰/۰۰۰۰)	۴/۹۵۸۷۹۸ (۰/۰۰۰۰)	تابلویی با اثر تصادفی
آزمون استاندارد کینگ هو	۹/۱۵۲۰۶۵ (۰/۰۰۰۰)	۴/۲۰۵۰۵۵ (۰/۰۰۰۰)	۴/۰۱۳۸۵۱ (۰/۰۰۰۰)	تابلویی با اثر تصادفی

منبع: نتایج تحقیق

معناداری آماره های آزمون در جدول بالا نشان می دهد که مدل داده های تابلویی با اثر تصادفی بر مدل بی اثر رجحیت دارد؛ زیرا باتوجه به سطح معناداری و خطای پایینتر از ۵٪ فرضیه صفر رد شده و مدل تابلویی با اثر تصادفی انتخاب می شود.

مرحله دوم: آزمون بررسی تعیین مدل بین مدل اثرات ثابت و تلفیقی

در داده های ترکیبی برای انتخاب بین مدل داده های تلفیقی (تلفیقی) و مدل اثر ثابت از آزمون اف لیمر استفاده می شود که نتایج آن به صورت جدول ۴ زیر است:

جدول ۴. نتایج بررسی آزمون‌های تشخیصی بین مدل اثرات ثابت و تلفیقی

Table 4. The results of diagnostic tests between the fixed and pooled effects model

نتیجه	احتمال	آماره	نام آزمون
تابلویی با اثر ثابت	۰/۰۰۰	۶/۴۱۴۷۴۹	آزمون چاو f لیمر

منبع: نتایج تحقیق.

معناداری آماره‌های آزمون در جدول بالا نشان می‌دهد که مدل داده‌های تابلویی با اثر ثابت بر مدل بی‌اثر رجحیت دارد؛ زیرا در سطح خطای پایین‌تر از ۵٪ فرضیهٔ صفر رد شده و مدل اثر ثابت انتخاب می‌شود.

مرحله سوم: آزمون بررسی تعیین مدل بین مدل اثرات ثابت و اثرات تصادفی

در داده‌های ترکیبی برای انتخاب بین داده‌های اثر ثابت و اثر تصادفی از آزمون‌ها سمن استفاده می‌شود که نتایج آن به صورت جدول ۵ است:

جدول ۵. نتایج بررسی آزمون‌های تشخیصی بین مدل اثرات ثابت و تصادفی

Table 5. The results of examining diagnostic tests between fixed and random effects models

نتیجه	احتمال	آماره	نام آزمون
تابلویی با اثر تصادفی	۰/۵۷۴۰	۹/۵۲۰۱۰۹	آزمون‌ها سمن

منبع: نتایج تحقیق.

معناداری آمارهٔ آزمون در جدول بالا نشان می‌دهد که مدل داده‌های تابلویی با اثر تصادفی بر مدل ثابت رجحیت دارد؛ زیرا در سطح خطای پایین‌تر از ۵٪ فرضیهٔ صفر مبنی بر وجود اثر تصادفی رد نمی‌شود.

مرحله چهارم: آزمون بررسی خودهمبستگی بین مقاطع

برای بررسی خودهمبستگی بین واحدهای مقطعی (استان‌ها) لازم است که آزمون‌های خودهمبستگی مخصوص در داده‌های تابلویی استفاده شوند. نتایج این آزمون‌ها در **Error! Reference source not found.** ارائه شده است:

جدول ۶. نتایج بررسی آزمون‌های خودهمبستگی مقطعی

Table 6. The results of cross-section autocorrelation tests

نتیجه	احتمال	آماره	نام آزمون
وجود خودهمبستگی	۰/۰۰۰۶	۴۱۳/۵۶۲۱	بروش پاگان LM
وجود خودهمبستگی	۰/۰۰۰۵	۳/۴۷۳۶۸۹	پسران اسکالده LM
وجود خودهمبستگی	۰/۰۰۱۴	۳/۱۹۸۰۴۷	پسران CD

منبع: نتایج تحقیق.

مرحله پنجم: آزمون بررسی ناهمسانی واریانس بین مقاطع

برای بررسی ناهمسانی واریانس بین واحدهای مقطعی (استان‌ها) از آزمون ناهمسانی واریانس مقطعی LR در داده‌های تابلویی استفاده می‌شود. نتایج این آزمون‌ها در جدول ۶ ارائه شده است:

جدول ۶. نتایج بررسی آزمون‌های ناهمسانی مقطعی

Table 7. The results of cross-section heterogeneity tests

احتمال	آماره	نوع آزمون
۰/۰۰	۱۷/۱۲	آماره LR

ماخذ: محاسبات تحقیق.

نتایج آزمون ناهمسانی مقاطع نشان می‌دهد که فرضیه صفر عدم وجود ناهمسانی بین مقاطع رد شده است و به عبارتی ناهمسانی مقطعی در مدل وجود دارد.

بر اساس نتایج بررسی تعیین نوع مدل، با توجه به این که مدل داده‌های تلفیق شده، انتخاب گردیده است و از طرفی خودهمبستگی مقطعی و ناهمسانی واریانس مقطعی وجود دارد؛ به منظور رفع این اثرات از روش GLS بر پایه مقاطع (EGLS-Cross section weghit) استفاده خواهد شد. همچنین باتوجه به این که مسأله ناهمسانی مقطعی ممکن است ناشی از اثرات تصادفی باشد، استفاده از وزن مقاطع می‌تواند باعث رفع این مسأله شود؛ در این صورت پس از آزمون می‌توان با استفاده از آزمون F لیمر بین دو مدل اثرات ثابت و یا تلفیقی بررسی انجام داد؛ بنابراین مجدداً این آزمون تخمین وزنی بر پایه مقطع انجام می‌شود و نتایج آن به صورت جدول ۷ است:

جدول ۷. نتایج بررسی آزمون‌های تشخیصی بین مدل اثرات ثابت و تلفیقی

Table 8. The results of diagnostic tests between fixed and pooled effects models

نتیجه	احتمال	آماره	نام آزمون
تابلویی با اثر ثابت	۰/۰۰۰۰	۱۴/۱۹۳۰۶۱	آزمون اف لیمر

منبع: نتایج تحقیق.

معناداری آماره آزمون در جدول ۷ نشان می‌دهد که مدل داده‌های تابلویی با اثر ثابت بر مدل بی‌اثر ارجحیت دارد؛ زیرا در سطح خطای پایین‌تر از ۵٪ فرضیه صفر رد شده و بنابراین مدل نهایی مدل اثرات ثابت مقطعی وزنی تأیید می‌شود.

۳-۶. برآورد مدل

بعد از آزمون‌های مانایی و تعیین مدل اکنون بر اساس روش EGLS به برآورد نهایی مدل پرداخته می‌شود. نتایج این برآورد در جدول ۸ نشان داده شده است؛ همچنین در این جدول آزمون خودهمبستگی «والد وولدریج»^۱ (۲۰۱۰) به منظور بررسی خودهمبستگی زمانی در مدل اثر ثابت گزارش شده است. براساس این آزمون:

$$y_{it} = \mathbf{x}'_{it}\boldsymbol{\beta} + u_i + e_{it} \Rightarrow e_{it} = \rho e_{it-1} + \xi_{it},$$

$$Wald_{fixed\ effects} \rho = \frac{-1}{T-1} \square F, |\rho| < 1 \quad (15)$$

1. Wald Wooldridge's Test

در صورت تخمین یک مدل اثر ثابت می‌توان با استفاده از رگرسیون AR(1) و انجام آزمون والد برای ضریب خودرگرسیون به بررسی خودهمبستگی پرداخت.

جدول ۸. نتایج تخمین مدل

Table 9. Model estimation results

روش برآورد: Panel EGLS (Cross-section weights)			
متغیر وابسته: ضریب جینی (Gini)			
متغیرها	ضریب	آماره t	احتمال
FD access ¹	-۸۹۸۶۳/۵۰***	-۵/۳۴۹۶۸۷	۰/۰۰۰۰
FD depth ₁	۰/۰۲۵۶۸۳***	۳/۱۷۴۲۱۵	۰/۰۰۲
FD depth ₂	-۰/۰۲۷۶۵۹***	-۷/۱۳۳۶۴۰	۰/۰۰۰۰
FD liberalization ₁	-۰/۱۹۴۱۷۶***	-۲/۹۵۰۶۸۱	۰/۰۰۴
FD liberalization ₂ ¹	-۱۷/۱۴۰۲۳***	-۳/۰۶۸۸۳۹	۰/۰۰۳
D(FD stability)	-۰/۸۱۹۱۹۴*	-۱/۸۶۴۳۳۳	۰/۰۶۴۶
GOV ²	۰/۰۳۶۳۷۱**	۲/۲۱۴۴۲۳	۰/۰۱۵
Trade	-۰/۰۱۰۱۷۴***	-۳/۲۴۵۰۷۶	۰/۰۰۱۵
fl	۰/۰۶۲۸۸۰***	۳/۷۱۷۴۸۵	۰/۰۰۰۳
DLOG(Y) ²	۲/۹۷۰۸۷۳**	۲/۱۷۸۸۲۹	۰/۰۳
PD	-۲۶/۰۱۹۷۰**	-۲/۵۲۱۸۷۵	۰/۰۱۳
c	-۱۰/۱۴۶۹۳	-۰/۵۶۲۱۶۲	۰/۵۷۵
R ² (ضریب تعیین)		۰/۸۹	
آماره F (احتمال)		۲۷ (۰/۰۰)	
آماره‌ی دوربین-واتسون		۱/۷	
آزمون خودهمبستگی وولدریج		F = ۰/۱۲ Prob (-/۷)	

اعداد داخل پرانتز نشان‌دهنده ارزش احتمال هستند و *، **، *** به ترتیب نشان‌دهنده معناداری متغیر در سطح ۱٪، ۵٪ و ۱۰٪ می‌باشد.
 منبع: نتایج تحقیق.

۷. نتیجه‌گیری

باتوجه به نتایج نهایی برآورد مدل به روش EGLS ارائه شده در جدول بالا می‌توان گفت که کلیه شاخص‌های توسعه مالی اثر معناداری بر ضریب جینی شهری استان‌ها طی دوره مطالعه دارند. متغیر ثبات مالی در سطح ۱٪ معنادار شده است. متغیرهای توضیحی نیز اثر معناداری را بر ضریب جینی شهری استان‌ها طی دوره تحقیق نشان دادند؛ همچنین ضریب تعیین (R²) ۰/۸۸ نشان می‌دهد که ۸۸٪ تغییرات ضریب جینی (متغیر وابسته) توسط متغیرهای موجود در مدل توضیح داده می‌شود. آماره F (۲۷٪) معناداری کل رگرسیون را نشان می‌دهد که در این تحقیق نشان‌دهنده آن است که مدل برآورد شده معنادار است.

معکوس متغیر دسترسی مالی، تعداد تسهیلات اعطایی به بخش خصوصی با داشتن ضریب منفی مبین آن است که خود متغیر اثر مثبت و معناداری را بر ضریب جینی استان‌ها و در طول دوره مورد مطالعه داشته است؛

به عبارتی افزایش تعداد دسترسی به تسهیلات بانکی توسط بخش خصوصی باعث افزایش ضریب جینی و بدتر شدن نابرابری می‌شود. احتمالاً دلیل آن می‌تواند صرف تسهیلات در فعالیتهای غیرمولد یا واحدهای سرمایه‌بر باشد؛ بنابراین این فرضیه رد می‌شود.

متغیر عمق مالی^۱، نسبت ارزش تسهیلات اعطایی به بخش خصوصی به تولید ناخالص، اثر مثبت و معنادار بر ضریب جینی شهری استان‌ها طی دوره مورد مطالعه دارد؛ بدین معنا که افزایش این نسبت منجر به افزایش نابرابری درآمدی استان‌ها می‌شود. احتمالاً دلیل آن می‌تواند ساختار اقتصادی نامناسب، ضعف بخش خصوصی در جذب و مدیریت منابع، انگیزه بالای فساد و رشوه‌خواری و نظارت و کنترل ضعیف بر سیستم وام‌دهی باشد؛ بنابراین این فرضیه رد می‌شود. این نتیجه با مطالعات «درمیگو» و «کانت»^۱ (۲۰۰۹) و «گالور» و «مواف»^۲ (۲۰۰۴) سازگار است.

متغیر عمق مالی^۲، نسبت ارزش معاملات بورس اوراق بهادار شرکت‌های منتخب به تولید ناخالص استان‌ها، اثر منفی و معنادار بر ضریب جینی شهری استان‌ها طی دوره مورد مطالعه دارد؛ بدین معنا که افزایش این نسبت منجر به کاهش در نابرابری درآمدی شهری استان‌ها می‌شود؛ این فرضیه قبول می‌شود. این نتیجه با مطالعه لوین (۱۹۹۱) و اسمیت و استار^۳ (۱۹۹۵) سازگار است.

متغیر آزادسازی مالی^۱، نرخ بهره بلندمدت سیستم بانکی، اثر منفی و معناداری بر ضریب جینی شهری استان‌ها طی دوره مورد مطالعه دارد. بدین معنا که افزایش در نرخ بهره بلندمدت طی دوره مطالعه باعث کاهش نابرابری درآمدی شهری در استان‌ها می‌شود.

معکوس متغیر آزادسازی مالی^۲، تعداد کارگاه‌های صنعتی خصوصی استان‌ها (خصوصی‌سازی) با داشتن ضریب منفی نشان می‌دهد که خود متغیر اثر مثبت و معناداری بر ضریب جینی شهری استان‌ها طی دوره مورد مطالعه داشته است؛ به عبارتی افزایش در تعداد کارگاه‌های خصوصی منجر به افزایش نابرابری درآمدی شهری در استان‌ها شده است.

تغییرات شاخص بی‌ثباتی، نوسانات قیمت سهام شرکت‌های منتخب طی دوره مورد مطالعه، اثر منفی و معنادار بر ضریب جینی شهری استان‌ها دارد؛ بدین معنا که افزایش در تغییرات نوسانات قیمت سهام شرکت‌های منتخب استان‌ها منجر به کاهش نابرابری درآمدی شهری شده است.

مجذور نسبت مخارج دولت به تولید ناخالص داخلی اثر مثبت و معنادار بر ضریب جینی شهری استان‌ها طی دوره مورد مطالعه دارد؛ به عبارتی افزایش در این نسبت منجر به افزایش میزان نابرابری درآمدی شهری در استان‌ها می‌شود. این نتیجه با یافته‌های رضایی و همکاران (۱۳۹۲) و نادمی و حسونند (۱۳۹۴) سازگار است. منبع بودجه

1. Kant and levin
2. Galor and Moav
3. Smith and stat

دولت معمولاً درآمدهای نفتی است که احتمالاً با توجه به نظارت و کنترل ضعیف که در توزیع هزینه‌های پرداختی دولت برای هر استان وجود دارد، احتمال افزایش فاصله طبقاتی طی افزایش این درآمدها نیز موجود است.

متغیر تجارت آزاد، نسبت مجموع صادرات و واردات به تولید ناخالص داخلی استان‌ها اثر منفی و معنادار بر ضریب جینی شهری استان‌ها دارد؛ بنابراین افزایش در این نسبت منجر به کاهش در میزان نابرابری درآمد شهری استان‌ها شده است.

متغیر تورم، اثر مثبت و معناداری بر ضریب جینی شهری استان‌ها طی دوره مورد مطالعه داشته است؛ به عبارتی افزایش تورم در استان‌ها منجر به افزایش نابرابری درآمدی در آن‌ها شده است.

تغییرات مجذور لگاریتمی تولید سرانه، نسبت تولید ناخالص داخلی به جمعیت استان، اثر مثبت و معنادار بر ضریب جینی شهری استان‌ها طی دوره مورد مطالعه داشته است؛ به عبارتی افزایش این نسبت در استان‌ها منجر به افزایش نابرابری شده است. طبق مطالعات «پاگانو»^۱ (۱۹۹۳) در کشورهای در حال توسعه به علت نداشتن ساختار مالی کامل، توسعه مالی در مراحل اولیه توسعه بر افزایش نابرابری درآمدی تأثیرگذار است. این نتیجه با یافته‌های شکری (۱۳۸۸) و پیرایی (۱۳۸۵) و عادل (۱۳۸۴) سازگار می‌باشد.

متغیر سرانه فاصله از مرکز (تهران) اثر منفی و معنادار بر ضریب جینی شهری استان‌ها دارد؛ بنابراین طبق نظریه قطب رشد و رخنه توسعه به پیرامون، افزایش سرانه فاصله از مرکز موجب کاهش نابرابری درآمدی شده است.

۱-۷. پیشنهادهای سیاستی و مطالعاتی

اکنون با توجه به نوع تأثیرگذاری هر کدام از ابعاد توسعه مالی بر ضریب جینی شهری استان‌ها، توصیه‌های سیاستی زیر بیان می‌شوند تا بتوان با استفاده از مطالعه حاضر به بهبود وضعیت موجود کمک کرد.

- بهبود روش‌های وام‌دهی و تسهیلات آسان‌تر به منظور برای قشر فقیر و افزایش نظارت و کنترل بر سیستم وام‌دهی بانک‌ها.
- آموزش بازارهای مالی به سرمایه‌گذاران تازه‌کار و افزایش دانش و اطلاعات در زمینه بازارهای مالی.
- تشویق افراد برای ورود به این بازار و کاهش ریسک نقدینگی و تنوع سبدهای دارایی.
- برخی استان‌های منتخب تحقیق، شرکت فعال در بازار بورس اوراق بهادار را نداشته‌اند، با توجه تأثیرگذاری مثبت متغیر نسبت ارزش معاملات به تولید بر کاهش نابرابری استان‌ها در این تحقیق، گسترش و توسعه هرچه بیشتر شرکت‌های بورسی فعال در این استان‌ها نظیر، کهگیلویه و بویراحمد، سیستان و بلوچستان و گلستان توصیه می‌شود.

¹. Pagano

سپاسگزاری

بدین وسیله از معاونت پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز که در انجام این تحقیق مؤلف را مساعدت نمودند، قدردانی می‌شود.

تضاد منافع

نویسندگان مقاله اعلام می‌کنند که در انتشار مقاله ارائه شده تضاد منافی وجود ندارد.

منابع مالی

این مقاله بخشی از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد است که توسط معاونت پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز با شماره گزنت SCU.EE1400.30460 حمایت مالی شده است.

کتابنامه

- ابراهیمی، محسن؛ و آل‌مراد، محمود، (۱۳۹۰). «توسعه بازارهای مالی و نابرابری درآمد در ایران». پژوهش‌های پولی-بانکی، ۲ (۶): ۱۰۹-۱۳۲.
- افشاری، زهرا؛ و بیک‌زاده، سمانه، (۱۳۹۵). «توسعه مالی، نابرابری درآمدی و فقر در ایران. سیاست‌های پیشرفت اقتصادی». ۵ (۱): ۹-۲۸.
- امیری، سعیده، (۱۳۹۵). «تأثیر تسهیلات بانکی بر توزیع درآمد در کشورهای منتخب». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده اقتصاد و حسابداری.
- آذربایجانی، کریم؛ نجفی، زهرا؛ و جمالی، سمیه، (۱۳۹۸). «بررسی اثر توسعه مالی بر سطح فقر: شواهدی از کشورهای عضو کنفرانس اسلامی». سیاست‌گذاری اقتصادی، ۱۱ (۲۱): ۱۷۱-۱۹۴.
- آذری کیان، حسین؛ و منیره، دیزجی، (۱۳۹۵). «بررسی تأثیر توسعه مالی بر فقر در کشورهای در حال توسعه منتخب». اقتصاد کاربردی، ۶ (۱۸): ۵۵-۶۶.
- بتول، رفعت؛ و الهه، جزئی‌زاده، (۱۳۹۵). «بررسی اثر توسعه مالی استانی بر توزیع درآمد استانی در ایران». تحقیق‌های رشد و توسعه پایدار (تحقیق‌های اقتصادی سابق)، ۱۶ (۳): ۲۹-۴۶.
- پیرایی، خسرو؛ و قناعتیان، آزاده، (۱۳۸۵). «اثر رشد اقتصادی بر فقر و نابرابری درآمد در ایران، اندازه‌گیری شاخص رشد به نفع فقر». تحقیق‌های اقتصادی ایران، ۸ (۲۹): ۱۱۳-۱۴۱.
- توکلیان، حسین؛ و صیامی عراقی، ابراهیم، (۱۳۹۹). «تعیین قاعده مالی برای دولت در اقتصاد ایران با استفاده از رویکرد الگوی تعادل عمومی پویای تصادفی». مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، ۹ (۳۵): ۱-۳۹. doi: 10.22084/aes.2020.20993.3012

- جابری خسروشاهی، نسیم؛ محمدوند ناهیدی، محمدرضا؛ و نوروزی، داود، (۱۳۹۱). «تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمد در ایران». *پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی*، ۲ (۶): ۱۷۳-۲۰۸.
- حسین، اختر؛ و چودری، انیس، (۱۳۸۲). *سیاست‌های پولی و مالی در کشورهای درحال توسعه*. ترجمه: محمد آسیایی و مسعود باباخانی، انتشارات تحقیق کده امور اقتصادی.
- حسینی، سید مهدی؛ و خزاعی، صادق، (۱۳۹۳). «تأثیر توسعه مالی بر فقر و نابرابری در کشورهای عضو اوکو»/ *تحقیقات توسعه اقتصادی*، ۱۶: ۱-۲۲.
- خوشنودی، عبدالله؛ دشتبان فاروجی، مجید؛ و اسعدی، زهرا، (۱۳۹۸). «تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمد شهری و روستایی در ایران: رویکرد GMM». *فصلنامه علمی-تحقیقی تحقیقات اقتصاد کشاورزی*، ۱۱ (۴): ۷۱-۹۸.
- دهمرده، نظر؛ و شکری، زینب، (۱۳۸۹). «اثرات توسعه مالی بر توزیع درآمد در ایران». *پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی*، ۱۸ (۵۴): ۱۴۷-۱۶۴.
- سالم، علی اصغر؛ و عرب‌یارمحمدی، جواد، (۱۳۹۰). «بررسی رابطه توسعه مالی و توزیع درآمد در اقتصاد ایران». *روند تحقیقات اقتصادی*، ۱۹ (۵۸): ۱۲۸-۱۵۱.
- سیفی‌پور، رویا؛ و رضایی، محمدقاسم، (۱۳۹۰). «بررسی عوامل مؤثر بر توزیع درآمد در اقتصاد ایران با تأکید بر مالیات‌ها». *تحقیقاتنامه مالیات*، ۱۹ (۱۰): ۱۲۱-۱۴۲.
- صامتی، مجید؛ و السادات سجادی، زهرا، (۱۳۸۹). «تأثیر توسعه مالی بر نابرابری توزیع درآمد: مطالعه موردی منتخبی از کشورهای در حال توسعه». *پژوهشنامه اقتصاد کلان*، ۷ (۱۴): ۱۳۰-۱۴۸.
- طیب‌نیا، علی؛ زارعی، عباس؛ و یاری، حمید، (۱۳۸۹). «بررسی تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمدی، مطالعه موردی کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا». *مطالعات و سیاست‌های اقتصادی*، ۶ (۲): ۱۳۷-۱۵۴.
- عصار، عباس، و همکاران، (۱۳۸۷). «توسعه مالی و رشد اقتصادی». *تحقیقات اقتصادی*، ۸۲: ۱۶۱.
- علمی، زهرا؛ و آریانی، فائزه، (۱۳۹۲). «اثر توسعه مالی بر توزیع درآمد در ایران». *پژوهشنامه بازرگانی*، ۶۹: ۱۵۸-۱۳۳.
- قنبری، علی؛ آقایی، مجید؛ رضاقلی‌زاده، مهدیه؛ (۱۳۹۰). «بررسی تأثیر توسعه مالی بر توزیع درآمد در ایران». *پژوهشنامه اقتصادی*، ۱۱ (۴۰): ۱-۲۹.
- مریدی، زینب؛ فتحی، شهرام، و سهیلی، کیومرث، (۱۳۹۹). «تأثیر توسعه بازار سهام بر دهک‌های بالا و پایین درآمدی». *راهبرد مدیریت مالی*، ۸ (۲۸): ۹۸-۱۲۰.
- مهدوی‌عادل، محمدحسین، و رنجبرکی، علی، (۱۳۸۴). «بررسی رابطه بلندمدت بین رشد اقتصادی و توزیع درآمد در ایران». *تحقیقاتنامه اقتصادی*، ۵ (۳): ۱۱۳-۱۳۷.
- میرباقر هیر، میرناصر؛ و شکوهی‌فرد، سیامک، (۱۳۹۵). «بررسی تطبیقی اثرات توسعه مالی بر توزیع درآمد و فقر در کشورهای منتخب اسلامی، رویکرد داده‌های تابلویی». *رشد و توسعه اقتصادی*، ۷ (۲۵): ۹۷-۱۱۲.
- نیکوقدم، مسعود؛ و ابوترابی، محمدعلی، (۱۳۹۸). «تأثیر تورم بر رابطه علی توسعه مالی-رشد اقتصادی در ایران». *مطالعات اقتصادی کاربردی ایران*، ۸ (۲۹): ۲۶۹-۲۹۹. doi: 10.22084/aes.2019.17671.2752

- همایونی فر، مسعود؛ چشمی، علی؛ و یاقوتی جعفرآباد، فاطمه، (۱۳۹۵). «بررسی تأثیر توسعه مالی بر نابرابری درآمد در کشورهای منتخب اسلامی». *مطالعات اقتصاد اسلامی*، ۹ (۱): ۳۷-۵۸.

- Afshari, Z. & Azari, S., (2017). "Financial Development, Income Inequality and Poverty in Iran". *Iranian Economic Development Analyses*, 5(1): 9-28. doi: 10.22051/edp.2018.20989.1162 (in persian)

- Assari, A., (2009). "Impact of Financial Developments on Poverty and Inequality in OPEC Countries". *The Economic Research*, 9(3): 29-51. (in Persian)

- Azarbayjani, K.; Najafi, Z. & Jamali, S., (2019). "On the effects of financial development on poverty: Empirical evidence from the member countries of the Islamic conference". *The Journal of Economic Policy*, 11(21): 171-194. doi: 10.22034/epj.2019.1546 (in Persian)

- Azarikiyan, H. & Dizji, M., (2016). "Investigating the impact of financial development on poverty in selected developing countries". *Applied Economics*, 6(18): 55-66 (in Persian)

- Banerjee, A. V. & Newman, A. F., (1993). Occupational Choice and the Process.

- Beck, T.; Demirgüç-Kunt, A. & Levine, R., (2004). *Finance, inequality, and poverty: Cross-country evidence: The World Bank*.

- Beck, T.; Demirgüç-Kunt, A. & Levine, R., (2007). "Finance, inequality and the poor". *Journal of economic growth*, 12(1): 27-49

- Bencivenga, V. R.; Smith, B. D. & Starr, R. M., (1995). "Transactions costs, technological choice, and endogenous growth". *Journal of economic theory*, 67(1): 153-177.

- Chakroun, M., (2020). "Threshold effects in the relationship between financial development and income inequality". *International Journal of Finance & Economics*.

- Chiu, Y.-B. & Lee, C.-C., (2019). "Financial development, income inequality, and country risk". *Journal of International Money and Finance*, 93: 1-18.

- Dashtban, M.; Khoshnoodi, A. & Asaadi, Z., (2019). "The effect of financial development on urban and rural income inequality in Iran: A GMM Approach". *Agricultural Economics Research*, 11(44): 71-98. (in Persian)

- Dehmardeh, N. & Shukri, Z., (2009). "Effects of financial development on income distribution in Iran". *Quarterly journal of economic research and policies*, 18(54): 147-164. (in Persian)

- Demirgüç-Kunt, A.; Beck, T. & Honohan, P., (2008). *Finance for All? Policies and Pitfalls in Expanding Access*. Washington, DC: World Bank.

- Ebrahimi, M. & Ale Murad, M., (2011). "Financial Markets Development and Income Inequality in Iran". *Journal of Monetary and Banking Research*, 2(6): 109-132 (in Persian).

- Elmi, Z. & Ariyani, F., (2014). "Financial Development and the Distribution of Income in IRAN". *Iranian Journal of Trade Studies*, 18(69): 133-158. (in Persian)

- Galor, O. & Moav, O., (2004). "From physical to human capital accumulation: Inequality and the process of development". *The review of economic studies*, 71(4): 1001-1026.

- Galor, O. & Zeira, J., (1993). "Income distribution and macroeconomics". *The review of economic studies*, 60(1): 35-52.

- Greenwood, J. & Jovanovic, B., (1990). "Financial development, growth, and the distribution of income". *Journal of political Economy*, 98(5, Part 1): 1076-1107.
- Homayonifar, M.; Cheshmi, A. & Yaqouti Jafarabad, F., (2015). "Investigation of the effect of financial development on income inequality in selected Islamic countries". *Two quarterly research-scientific journals of Islamic economic studies*, 9(1): 37-58. (in Persian)
- Hossein, A. & Chowdary, A., (2003). *Monetary and financial policies in developing countries*. translated by: Mohammad Asiai and Masoud Babakhani, Publications of the Research Institute of Economic Affairs. (in Persian)
- Jung, S. M. & Vijverberg, C.-P. C., (2019). Financial development and income inequality in China—A spatial.
- Kavya, T. & Shijin, S., (2020). *Economic development, financial development, and income inequality nexus*. Borsa Istanbul Review.
- King, R. G. & Levine, R., (1993). "Finance and growth: Schumpeter might be right". *The quarterly journal of economics*, 108(3): 717-737.
- Kuznets, S., (1955). "Economic growth and income inequality". *The American economic review*, 45(1): 1-28 .
- Levine, R. & Zervos, S., (1998). "Stock markets, banks, and economic growth". *American economic review*: 537-558.
- McKinnon, R. I., (1973). *Money and Capital in Economic Development*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Mirbagheri Hir, M. & Shokohifard, S., (2016). "A Comparative Study of The Effects of Financial Development on Income Distribution and Poverty in Islamic Selected Countries (Panel Data Approach)". *Economic Growth and Development Research*, 7(25): 97-112. (in Persian)
- Mishkin, F. S., (2007). *The economics of money, banking, and financial markets*. Pearson education.
- Moridi, Z.; Fattahi, S. & Sohaili, K., (2020). "The Effect of Stock Market's Development on Upper and Lower Income Deciles". *Financial Management Strategy*, 8(1)": 117-142. doi: 10.22051/jfm.2019.24331.1955 (in Persian).
- Nikooghadam, M. & Aboutorabi, M. A., (2019). "The Effect of Inflation on Finance-Growth Causality in Iran". *Journal of Applied Economics Studies in Iran*, 8(29): 269-299. doi: 10.22084/aes.2019.17671.2752 (in Persian).
- OECD, E., (2015). "How to restore a healthy financial sector that supports long-lasting, inclusive growth?". *OECD Economics Department Policy Notes*, 27.
- Pirae, K. & Ghana'atian, A., (2007). "The Effect of Economic Growth on Poverty and Income Inequality: Measurement of Pro-poor Growth in Urban and Rural Areas of Iran". *Iranian Journal of Economic Research*, 8(29): 113-141. (in Persian).
- Rafat, B. & Jazizadeh, E., (2016). "The Effect of Financial Development on Income Distribution in Iranian Provinces". *The Economic Research*, 16(3): 29-46. (in Persian).
- Samati, M. & Al Sadat Sajjadi, Z., (2010). "The effect of financial development on the inequality of income distribution: a case study of selected developing countries". *Macroeconomic Research Letter*, 7(14): 130-148. (in Persian).
- Schumpeter, J. A., (1911). *The Theory of Economic Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Schwartz, A. J., (1998). “Why financial stability depends on price stability”. In: *Money, prices and the real economy* (34: 41). Edward Elgar.
- Seifeepour, R. & Rezaee, M., (2011). “An Analysis of the effective factors on income distribution in Iran with the emphasis on taxes”. *Journal of Tax Research*, 19(10): 121-142. (in Persian).
- Seven, U. & Coskun, Y., (2016). “Does financial development reduce income inequality and poverty? Evidence from emerging countries”. *Emerging Markets Review*, 26: 34-63.
- Shaw, E. S., (1973). Financial deepening in economic development.
- Taeibnia, A.; Zareei, A. & Yari, H., (2010). “The Effect of Financial Development on Income Inequality: A Case Study for the Middle East and North African Countries”. *The Journal of Economic Studies and Policies*, 0(18): 137-154. doi: 10.22096/esp.2010.26225 (in Persian).
- Tavakolian, H. & Mohammadi, T., (2020). “Determining The Fiscal Rule Of The Budget Balance For The Iran Economy, Stochastic Dynamic General Balance Approach (Dsge)”. *Quarterly journal of economic research and policies*, 9(35): doi: 10.22084/aes.2020.20993.3012 (in persian)
- Zhang, R. & Naceur, S. B., (2019). “Financial development, inequality, and poverty: Some international evidence”. *International Review of Economics & Finance*, 61: 1-1.